

**Ciltsdarba programma Latvijā audzējamo
rikšotāju zirgu šķirnēm
2014. - 2018. gadam**

**Izstrādāta un saskaņota
Biedrība „Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija”
un
Biedrība „Latvijas zirgaudzētāju biedrība”**

SATURS

1.	Ievads.....	3
2.	Latvijā audzējamo rikšotāju šķirņu zirgu ciltsdarba mērķi un uzdevumi.....	6
2.1.	Mērķis.....	6
2.2.	Uzdevumi.....	6
3.	Selekcionējamo rikšotāju zirgu šķirņu raksturīgākās pazīmes.....	6
3.1.	Krievijas rikšotāji.....	7
3.2.	Amerikas rikšotāji.....	7
3.3.	Orlova rikšotāji.....	8
3.4.	Francijas rikšotāji.....	8
4.	Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirņu ciltsvērtības noteikšanas sistēma.....	9
4.1.	Izcelsme – šķirnības noteikšana.....	9
4.2.2.	Eksterjera vērtēšana.....	13
5.	Iepriekšējās ciltsdarba programmas rezultāti.....	15
7.	Zirgu ciltsdokumentācija.....	22
	Pielikums Nr.1.....	26
	Zirgu rikšošanas darbaspēju pārbauzu noteikumi Latvijā.....	26
	Pielikums Nr.2.....	32
	Valsts ciltsgrāmatas kārtošanas metodika.....	32
	Pielikums Nr.3.....	34
	Jaunzirga novērtējuma kartīte.....	34
	Pielikums Nr.4.....	35
	Rikšotāju zirgu darbaspēju pārbauzu kartīte.....	35
	Pielikums Nr.5.....	36
	Akts par kumeļa novērtēšanu.....	36
	Pielikums Nr.6.....	37
	Vaislas ērzeļu sertificēšanas nolikums.....	37
	Pielikums Nr.7.....	40
	Šķirnes zirgu audzēšanas saimniecību atestācijas kārtība.....	40
	Pielikums Nr.8.....	44
	Rikšotāju zirgu audzētāju pārraudzības saimniecības.....	44

1. Ievads.

Pirmās oficiālās rikšošanas sacensības notika Rīgā 1886. gadā 5. janvārī. 1891. gadā Rīgā atklāja hipodromu rikšotājiem un auļotājiem, kurš (gan dažādās Rīgas vietās) pastāvēja līdz pat 1965. gadam. Rikšošanas sacensības, kā arī šādu zirgu selekcijā pamatelementi ir zirga ātrums standartdistancē – 1600 m, godalgu summa un sekmes lielo, tradicionālo balvu izcīņā.

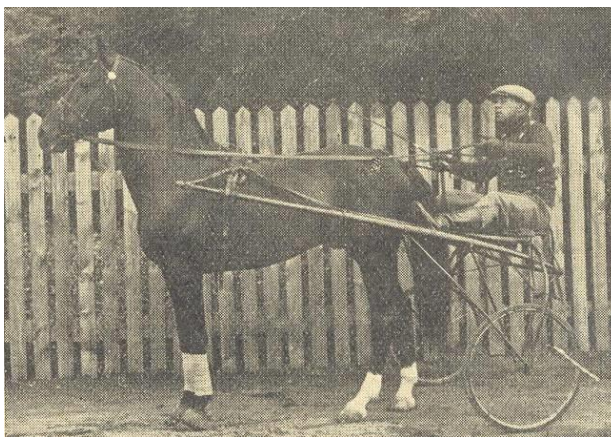
Laikā no 1894. gadam līdz 1916. gadam Vidzemes vaislas ērzeļu novietne zemnieku saimniecībās, īpaši Latgalē, izvietoja 32 Orlova šķirnes ērzeļus, taču to izmantošana vaislā notika haotiski. Sekoja būtisks Amerikas rikšotāju asiņu pārsvars līdz 1940. gadam, kad tikai māšu jauktā izcelsme neļāva pieskaitīt šo populāciju pie Amerikas rikšotājiem. 1939. gadā no 300 Rīgas hipodromā skrējušiem zirgiem tikai 41 nebija Amerikas rikšotāju ērzeļu pēcnācējs. Vēlākajos gados vaislā tika izmantoti Krievijas rikšotāji, lai gan saglabājās būtiska Amerikas rikšotāju ietekme, un tikai 10 gadus pēc kara pārsvaru ieguva Krievijas rikšotāju vaislinieki.

Orlova šķirnes rikšotāju ērzelis Kaunis Latvijā 1930.tajos gados.
(Avots: laikraksts "Latvijas Zirgkopis")

1939. gadā Latvijas valsts nopirka Pasaules rekordistu Amerikas rikšotāju Poplar Hill (2.01,8), kuram bija liela ietekme rikšotāju audzēšanā Latvijā. Poplar Hill mazdēls, Latvijā dzimušais Lielkarps bija pirmais Latvijā izaudzētais zirgs, kas sasniedza 2.10,0 min robežu (1969. gadā Tallinā).

Vispopulārākais vaislinieks Latvijā audzēto rikšotāju izveidošanas vēsturē bija San Walker ARk 67, dzimis 1919. gadā, kas bija ievests no ASV. Par šī vaislinieka spējām stāsta leģendas, jo vēl 16 gadu vecumā tas noskrēja 1600 m ar rezultātu 2.20,18 min, bet 26 gadus vecs vēl joprojām tika izmantots vaislai. San Walker pēcnācēju 20 ātrāko kumeļu mātes bija nezināmas izcelsmes ķēves.

San Walker – 1930.to gadu sākumā valmierietis Edvards Bērziņš ievada šo ērzeli Latvijā no Zviedrijas. Ērzelis dzimis Amerikā, startējis Zviedrijā un Dānijā, kur ieguvis lielas naudas godalgas – 60 000 Ls apmērā. Labākais uzrādītais laiks Amerikā 1600 m distancē bija 2.06 min.
(Avots: laikraksts “*Latvijas Zirkopis*”)

1930.-to gadu nogalē Latgalē (Balvos, Rēzeknē, Aglonā, Ludzā, Viļakā, Līvānos) intensīvi tika rīkotas zirgu rikšošanas sacensības. Tās notika tikai ziemas periodā. 1939.g. janvārī Rēzeknē tika atklāts pat hipodroms, kurā sacensības notika pat divu dienu garumā. Pirmajā dienā startēja divgadīgie Latvijā dzimušie rikšotāju zirgi. Salīdzinot ar mūsdienās Latvijā rīkotajām sacensībām, jaunzirgu skaits ir iespaidīgs - 70 zirgi. Jaunzirgi tolaik sacentās 1300 m garā distancē. Savukārt otrajā dienā sacentās trīsgadīgie, četrgadīgie un vecāki Latvijā dzimuši zirgi. Divgadīgie sacentās atsevišķi, trīsgadīgie arī sacentās atsevišķi, bet četrus gadus vecie zirgi jau varēja sacensties ar vecākiem zirgiem. Pie tam Rēzeknes hipodromā totalizatora apgrozība divās dienās ir bijusi lielāka par 3000 latiem. Hipodroms darbojās katru sestdienu un svētdienu. Rikšotāju audzētāju skaits pieauga arvien lielāks Latgalē, jo šīs darbaspēju pārbaudes augstu tika novērtētas no tā laika valdības puses. Gandrīz katrās zirgu rikšošanas sacensībās labākajam rikšotājam tika pasniegta Prezidenta balva (100 latu naudas prēmija). Līdz ar to Latgales audzētājiem bija uz ko tikties, jo labākie rikšotāji arī nonāca Rīgas hipodromā, kur tie varēja uzrādīt vēl labākas darbaspējas. To varēja panākt tikai pateicoties ieguldītajam darbam un selekcijai.

Līdz 1939. gadam oficiālās sacensības kļuva masveidīgas un notika ne tikai Rīgā, bet arī vairākās Latgales pilsētās. Sacensību popularitāte auga un rikšotājus sāka audzēt ne tikai Latgalē, bet arī Rīgā, Jelgavā un citur. Katru gadu hipodromos pārbaudīja vairākus simtus zirgu. 1949. gadā Latgalē rikšotāji bija 91 – 98 % no visiem zirgiem Latgalē. 1938. gadā divgadnieku vidējais ātrums 1600 m distancē pirms nosūtīšanas uz hipodromu bija 3.34,4 min bet 1940. gadā hipodromā – 3.03. Trīsgadnieki bija nedaudz ātrāki (2.55,5 min), četrgadnieki sasniedza 2.41,0 min. Veczirgu grupā skrēja arī importētie zirgi, ērzeļu grupā sasniedzot vidējo ātrumu 2.27,9min ķēvu grupā – 2.35,7 min.

Zirgu skriešanās sacikstes uz Rēzeknes ezera ledus.
Avots: laikraksts „*Latgales Vēstnesis*”, 1938.g.

Laika posmā no 1946. līdz 1956. gadam, kad notika intensīva ķēvju lecināšana, Latvijā dzimušie Krievijas rikšotāju šķirnes ērzeli deva 6234 kumeļus, Orlova šķirnes vaislinieki – 4507, tīršķirnes Amerikas rikšotāji – 1697. Taču turpmāk notika tikai Krievijas rikšotāju šķirnes vaislinieku izmantošana. Līdz 1987. gadam pavisam tika ievesti 32 Krievijas rikšotāji, kuru vidējais ātrums bija 2.10,6 min, bet divi iekļuva 2.05,0 min klasē.

1950.tajos gados Latgalē katrā rajonā darbojās rikšotāju treniņpunkti un no tām jaunzirus pārbaudei saņēma Rīgas hipodroms. Taču arī šie treniņpunkti tika likvidēti 1961. gadā. Pēc Rīgas hipodroma likvidēšanas Latvijā audzētie rikšotāji piedalījās sacensībās Tallinas, Pleskavas un citos Krievijas hipodromos.

1967. gadā iznākušajā ciltsgrāmatas XVII sējumā rikšotāju īpatsvars bija 3 %. 70. un 80. gados rikšotāju skaits samazinājās un uzlabojās to kvalitāte, taču, neskatoties uz rikšotāju zirgu (kas pārsvarā bija Latvijā dzimušie Krievijas šķirnes rikšotāji) panākumiem, tirgus, pieprasījums samazinājās, tādējādi pārtraucot šo zirgu audzēšanu, kā arī krustojot palikušos rikšotāju zirgus ar Latvijas šķirnes zirgiem.

Ludzas rajona Ciblas saimniecībai piederošais Krievijas rikšotāju ērzelis Epizods (laika rekords: 2.15,0 min, distance:1600 m), 1980.tajos gados.

Rikšotāju zirgu sacensību atklāšanas parādes Ludzas rajona Ciblā, 1980.tajos gados.

Mūsdienās Latvijā vēl ir saglabājušies gan Latvijā dzimušie, gan arī ievestie tīršķirnes Krievijas rikšotāji, ar kuriem Latvijas braucēji vēl 20.gs. astoņdesmitajos un deviņdesmito gadu sākumā piedalījās ārpus gan vietējā mēroga, gan arī starptautiskā mēroga sacensībās. Tā kā 1990.-to gadu sākumā šo sporta veidu vairs neatzina Latvijā, skrejceļi tika pamazām iznīcināti, varam vērot, ka no šī laika perioda siltasiņu šķirņu rikšotāju īpatsvars Latvijā ir niecīgs. Tīršķirnes rikšotājus iztirgoja gan uz ārzemēm, gan arī uz Latvijas nostūru saimniecībām. Zirgu izcelšanās ciltsdokumentācija bieži vien tika nozaudēta, to nesaglabāja vai arī neizsniedza par pajām atdotajiem šķirnes zirgiem. Tāpēc arī no 1995.gada dzimušo tīršķirnes rikšotāju īpatsvars ir tik mazs. 2005.gads ir bijis jauns atspēriena punkts rikšotāju zirgu audzētājiem Latvijā un jo īpaši jau Latgalē, tā kā atsāka rīkot rikšotāju zirgu darbaspēju pārbaudes.

2. Latvijā audzējamo rikšotāju šķirņu zirgu ciltsdarba mērķi un uzdevumi.

2.1.Mērķis.

Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirņu (Amerikas, Krievijas un Orlova) ciltsdarba mērķis ir audzēt Latvijas apstākļiem piemērotus rikšotāju zirgus, saglabājot to raksturīgos darbaspēju rezultātus un šķirnes raksturīgās pazīmes, tipiskumu.

2.2.Uzdevumi.

Lai īstenotu ciltsdarba programmas mērķi, nepieciešams veikt šādus uzdevumus:

- 2.2.1. veikt rūpīgu izlasi un selekciju Latvijā audzējamo rikšotāju šķirņu zirgu (Amerikas, Orlova un Krievijas šķirnes) populācijā, kā arī iepirkt pasaules līmeņa biomateriālu populācijas ģenētiskās kvalitātes uzlabošanai.
- 2.2.2. regulāri piedalīties Latvijas un arī ārpus Latvijas (Igaunijas, Lietuvas, Krievijas un citu valstu) organizētajās rikšotāju zirgu darbaspēju pārbaudes sacensībās;
- 2.2.3. uzlabot rikšošanas šķirņu zirgu audzēšanas, barošanas un trenēšanas apstākļus, nodrošinot atbilstošas novietnes un skrejceļus;
- 2.2.4. nodrošināt rikšotāju zirgu audzētāju un braucēju izglītošanu, pieaicinot vieslektorus;
- 2.2.5. popularizēt rikšotāju šķirņu zirgu darbaspēju pārbaudes sacensības.

Lai uzlabotu Latvijā esošo rikšotāju šķirņu zirgu rezultātus, nepieciešams izveidot labus, Eiropas standartiem atbilstošus skrejceļus (skrejceļa garums: 1000 m), kā arī hipodromu, kur varētu notikt gan Latvijas mēroga, gan arī starptautiska mēroga zirgu rikšošanas sacensības visa gada garumā kā tas ir valstīs, kur rikšošanas sacensību norise ir attīstīta (piemēram, Lietuvā, Igaunijā, Skandināvijas valstīs, Francijā). Hipodroms ir arī nepieciešams tāpēc, ka rikšotāju zirgu selekcija nav iedomājama bez to ātruma un izturības pārbaudes uz atbilstošiem skrejceļiem. Pamatojoties uz Eiropas un Ziemeļamerikas valstu pieredzi, vismērķtiecīgākā un rentablākā rikšotāju zirgu izmantošana ir virzīta uz rikšotāju zirgu skriešanās sacensībām hipodromos, kur darbojas totalizators.

3. Selekcionējamo rikšotāju zirgu šķirņu raksturīgākās pazīmes.

Latvijā audzējamie siltasiņu šķirnes rikšotāji ir vidēja auguma zirgi ar sausu un stipru konstitūciju, proporcionālu galvu, smalku skeletu, labi izteiktām stiegrām un blīviem nagiem. Pēc rakstura šie zirgi ir temperamentīgi, labdabīgi, izturīgi un pieticīgi. Latvijā audzētie rikšotāji pēc krāsas mēdz būt dūkani, bērī, tumši bērī vai rudi, kā arī sirmi un ābolaini sirmi.

3.1. Krievijas rikšotāji

(Lauksaimniecības datu centra lietotais šķirnes apzīmējums – KR).

Krievijas rikšotājiem ir dzīvs un enerģisks temperaments, tie ir pietiekami labdabīgi un paklausīgi. Tipiskiem Krievijas rikšotājiem ir sausa, stipra konstitūcija, spēcīga muskulatūra. Galva proporcionāla; kakls slaidš, taisns; skausts, mugura un jostasvietas daļa labi izveidota; krusti pašauri, normāla slīpuma vai nedaudz slīpi; plecu josla gara, ar slīpu lāpstiņu; krūtis pietiekami dziļas; kājas sausas, ar izteiktām stiegrām un pietiekami attīstītām locītavām. Šķirnes programmā noteiktais minimālais izmērs ērzeļiem ir 157 cm skaustā un ķēvēm – 156 cm skaustā. Šķirnei raksturīgā apmatojuma krāsa: bēra, sirma, dūkana vai ruda. Pielietojums: zirgu rikšošanas sacensības, vieglais braucamzirgs, tūrismā izmantojamais zirgs.

Attēlā: Krievijas rikšotāju ērzelis Pavlins

Krievijas rikšotāju zirgu pasaules rekordi

- 1600 m distancē
Poligon, laika rezultāts:
1.56,9 min
- 2400 m distancē
Pavlin, laika rezultāts:
3.03,0 min
- 3200 m
Pavlin, laika rezultāts:
4.06,1 min

3.2. Amerikas rikšotāji

(Lauksaimniecības datu centra lietotais šķirnes apzīmējums – AR).

Zirgi ir ļoti enerģiski, diezgan dažāda auguma – visbiežāk robežojas no 152 cm līdz 163 cm. Rikšotājiem ir saīsināts viduklis, ļoti sausas un slaidas kājas, nereti paaugstinātā krustu daļa veido tā saucamo pārbūvēto formu, muskulatūra ir slaida un sausa. Amerikas šķirnes rikšotājus izmanto lielākoties kā sacīkšu zirgus un ātruma uzlabotājus citām rikšotāju zirgu šķirnēm. Šīs šķirnes veidošanas laikā zirgu izlases un atlasas pamatā galvenokārt bija zirgu sniegums hipodromos, bet augumam un eksterjeram selekcijā bija pakārtota nozīme. Salīdzinot ar citām rikšotāju zirgu šķirnēm, Amerikas rikšotāji ir ātraudzīgi, un pārsvarā tie uzrāda laika rekordus 3 – 4 gadu vecumā.

Attēlā: Amerikas šķirnes ērzelis Pine Chip.

Amerikas rikšotāju zirgu pasaules rekordi

- 1609 m distancē (rikšos)
Tom Ridge, laika rezultāts:
1.50,2 min
- 1609 m distancē (aidā)
Cambest, laika rezultāts:
1.46,2 min

Amerikas rikšotāju šķirnes zirgus pārbauda gan rikšu, gan arī aidinieku gaitā.

Attēlā: Rikšotāju zirgu darbaspēju pārbaude aidinieku (*pacers*) gaitā.

3.3. Orlova rikšotāji

(Lauksaimniecības datu centra lietotais šķirnes apzīmējums – OR).

Orlova rikšotāji ir enerģiski, labdabīgi, vidēji ātraudzīgi, izturīgi un ilgmūžīgi, labi aklimatizējas plašās vidējo joslu teritorijās. Šķirnes zirgiem raksturīga proporcionāla galva ar taisnu profilu. Piere nereti plata, līdzīga kā arabizēto zirgu tipam; kakls paplats, garš, taisns vai nedaudz izliekts, ar labu pieslēgumu krūtīm; skausts vidēji izteikts; mugura pagara, kopumā pietiekami izturīga; krusti gari, plati, normāla slīpuma, ar spēcīgu muskulatūru; plecu josla samērā gara, ar slīpu lāpstiņu; kājas slaidas, visumā pietiekami sausas, ar labām locītavām, palieliem nagiem. Orlova šķirnes rikšotāju zirgu vidējie izmēri: skausta augstums ķēvēm ir no 159 cm, ērzeļiem – no 161 cm; krūšu apkārtmērs: ķēvēm ir no 184 cm, ērzeļiem – no 183 cm; pēdvidus apkārtmērs: ķēvēm ir no 20,0 cm, ērzeļiem – no 20,5 cm. Šķirnei raksturīgā apmatojuma krāsa: bēra, sirma, dūkana. Pielietojums: zirgu rikšošanas sacensības, vieglais braucamzirgs, tūrismā izmantojamais zirgs. Salīdzinoši Orlova rikšotāju šķirnes zirgi ir lēnaudzīgi, tie nobriest 4 – 5 gadu vecumā, laika rekordus uzrāda tikai 6 gadu vecumā un pat vēlāk.

Attēlā : Orlova šķirnes ērzelis Pion (Krievija).

Orlova rikšotāju zirgu pasaules rekordī

- 1600 m distancē
Kovboij, laika rezultāts:
1.57,2 min
- 2400 m distancē
Ippik, laika rezultāts: 3.02,1
min
- 3200 m
Pion, laika rezultāts: 4.13,5
min

3.4. Francijas rikšotāji

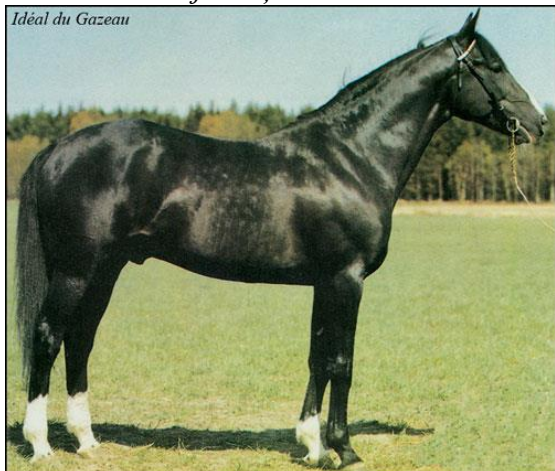
(Lauksaimniecības datu centra lietotais šķirnes apzīmējums – FT).

Salīdzinot ar citām rikšotāju zirgu šķirnēm, Francijas rikšotāji ir diezgan masīvi zirgi, kuriem raksturīgas izcilas izturības spējas gan rikšos divričos, gan arī *monte* disciplīnā (rikšošana seglos). Vidējais šo rikšotāju izmērs skaustā ir no 160 – 170 cm. Lielākoties šīs šķirnes pārstāvji ir rudi, dūkani, bēri, tumši rudi; sirnu gandrīz nav. Rikšotāju galvas profils ir taisns vai mazliet izliekts, plata piere, ausis ir garas un plati izvērstas, plašas nāsis, izteismīgas acis, kas pēc formas līdzīgas tīrasiņu zirgu acīm. Zirgiem ir plati un muskuļoti pleci, kājas ir garas un ļoti

spēcīgas. Šie zirgi spēj uzrādīt izcilus laika rezultātus ne tikai 2 gadu vecumā, bet arī pārsniedzot 10 gadu vecumu.

Attēlā : Francijas šķirnes ērzelis Ideal du Gazeau.

Francijas rikšotāju zirgu pasaules rekordi

- 1600 m distancē
General du Pommeau (ērzeļiem),
laika rezultāts: 1.52,2 min
- 1600 m distancē
Fen Idol (ķēvēm), laika rezultāts:
1.52,2 min
- 1600 m distancē (monte)
Ipson de Mormal, laika rezultāts:
1.57,8 min

4. Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirņu ciltsvērtības noteikšanas sistēma.

Galvenie kritēriji rikšotāju šķirņu zirgu ciltsvērtības noteikšanai Latvijā.

- 1) zirga ātrums (darbaspējas 1600 m un garākās distancēs, pārrēķinot ātrumu uz 1000 m);
- 2) zirga eksterjera vērtējums;

Pamatojoties uz vēsturisko populācijas audzēšanas virzienu, Latvijā esošo rikšotāju zirgu grupa arī turpmāk saglabājama un selekcionējama kā daudzfunkcionāla, sacīkstēm piemērota zirgu populācija, kas ir izmantojama vietēja un starptautiska mēroga sacensībās, lai popularizētu rikšošanu valstī, jo īpaši Latgales reģionā. Līdz šim prakse ir pierādījusi, ka Latvijā dzimušie un ievestie rikšotāju šķirņu zirgi ir izmantojami arī figurālās pajūga vadīšanas sacensībās, tūrismā, kā arī lauksaimniecības darbos. Zīrgam, kuru vēlamies redzēt ar iepriekšminētajām darbaspējām, jābūt ne vien ātram un izskatīgam, bet arī jāizceļas ar nosvērtu temperamentu un labdabīgumu.

4.1. Izcelsme – šķirnības noteikšana.

Zirga šķirni nosaka pēc tā izcelsmes, pamatojoties uz normatīvajos aktos noteikto ciltsdokumentāciju.

Ciltsdarba programmas ietvaros ir pieļaujama noteikta četru Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirņu izmantošana audzēšanai.

Tabula Nr.1 Rikšotāju zirgu šķirņu pieļaujamās izmantošanas varianti un šķirņu apzīmējumi.

Tēva šķirne/ Mātes šķirne	AR	OR	KR	FT	SR	RK	LR
AR	AR	nav pieļaujams	KR	SR	SR	RK	RK
OR	nav pieļaujams	OR	nav pieļaujams	nav pieļaujams	nav pieļaujams	RK	RK
KR	SR	SR	KR	SR	SR	RK	RK
FT	SR	nav pieļaujams	KR	FT	SR	RK	RK
SR	SR	nav pieļaujams	KR	SR	SR	RK	RK
RK	RK	RK	RK	RK	RK	RK	RK
LR	RK	RK	RK	RK	RK	RK	RK

* Divi vienas tīršķirnes rikšotāji - Latvijā dzimuši, veido attiecīgo šķirni ($KR \times KR = KR$)
 Dažādu siltasiņu tīršķirnes rikšotāji Latvijā dzimuši = Siltasiņu rikšotājs SR ($KR \times AR = SR$)
 Rikšotāji ar daļēji zināmu izcelšanos = Rikšotāju krustojums RK ($RK \times AR = RK$)

Programmas ietvaros pieļaujams:

- 1) Orlova rikšotāju šķirnes zirgus audzēt tikai tīršķirnē;
- 2) Francijas rikšotāju šķirnes zirgu audzēt tikai tīršķirnē, jo šīs šķirnes ciltsgrāmata ir daļēji slēgta, pieļaujot asins pieliešanu tikai ar dažām no Amerikas rikšotāju cilts līnijām. Francijas rikšotāju šķirnes vaislinieks pieļaujams kā uzlabotājs pārojums ar Krievijas vai Amerikas rikšotāju šķirnes ķēvēm, - pēcnācēji tiek reģistrēti kā siltasiņu rikšotāji.

Tā kā iepriekšējo programmu ietvaros tika iegūti Latgales rikšotāju zirgu grupai pieskaitāmie īpatņi, tad pieļaujama arī Latgales rikšotājiem pierakstīto zirgu krustošana ar kādu no programmā atzīto šķirņu tīršķirnes vaisliniekiem, piešķirot pēcnācējiem šķirnes kodu RK – rikšotāju krustojums.

4.2. Latvijā audzējamo rikšotāju šķirņu zirgu darbaspēju un eksterjera vērtēšana.

Latvijā audzējamo rikšotāju šķirņu zirgu darbaspējas pārbauda hipodromos un uz zirgaudzētāju organizāciju atzītiem (sertificētiem) skrejceļiem Latvijā, fiksējot ātrumu 1600 m vai garākās distancēs divričos. Atzīti skrejceļi atrodas:

- **Ciblas novada Pušmucovas pagastā**

2005.gada martā pirmās sacensības tika sarīkotas Ludzas rajona Ciblā. Sacensībās piedalījās gan tīršķirnes rikšotāji, gan arī rikšotāju krustojuma zirgi. Interese par sacensībām bija liela, to apliecināja lielais publikāciju skaits Latvijas laikrakstos un žurnālos, kā arī intervijas TV ekrānos. Sacensības tika rīkotas divas reizes gadā – ziemā un rudenī. 2006.gada nogalē Ludzas rajona rikšotāju zirgu audzētāji sāka rīkot sacensības Pušmucovas pagastā, kur tās notiek arī šobrīd.

Attēlā: Zirgu rikšošanas sacensības Ludzas rajona, Pušmucovas pagastā 2007.g..

- **Dagdas novadā Vecdomē, z/s Čadi**

2009.gada septembrī jaunu skrejceļu atklāja Krāslavas rajona Dagdas pagastā Vecdomē, kura īpašnieks ir meistarklases rikšotāju braucējs Nikolajs Galiļejevs. Sacensības notiek katru gadu līdz šim brīdim.

Attēlā: Zirgu rikšošanas sacensības Dagdas novada Vecdomē 2010.g.

- **Jumpravā**

2007.gada martā pirmās zirgu rikšošanas sacensības norisinājās arī Ogres rajona Jumpravā. Sacensības tika rīkotas līdz 2011.gada nogalei.

- **Garkalnes novada p/s Vigas.**

Katru gadu divas reizes gadā tiek rīkotas treniņšacensības, kā arī Latvijas mēroga sacensības.

Šajās vietās iespēju robežās jārīko rikšotāju zirgu darbaspēju pārbaudes atbilstoši noteikumiem „Zirgu rikšošanas darbaspēju pārbaūžu noteikumi Latvijā” (Pielikums Nr. 1).

4.2.1. Darba spēju vērtēšana.

Darba spējas novērtē pēc dokumentiem, kas apliecina pārbaužu rezultātus hipodromos (ārpus Latvijas) un zirgaudzētāju organizāciju atzītos skrejceļos Latvijā.

Tabula 2. Darba spēju vērtēšanas tabula rikšotāju šķirņu zirgiem 1600 m distancē.

Laika rezultāts (min)			Balles	Vērtējums
Jaunzirgi no 2 gadu vecuma	Jaunzirgi no 3 gadu vecuma	Zirgi 4 gadi un vecāki		
2.40,0 un ātrāk	2,11 un ātrāk	2.06,0 – un ātrāk	10	Izcili
2.40,1 – 2.45,0	2.11,1 – 2.15,0	2.06,1 – 2.09,0	9	Teicami
2.45,1 – 2.50,0	2.15,1 – 2.19,0	2.09,1 – 2.12,0	8	Ļoti labi
2.50,1 – 2.55,0	2.19,1 – 2.23,0	2.12,1 – 2.15,0	7	Labi
2.55,1 – 3.00,0	2.23,1 – 2.28,0	2.15,1 – 2.19,0	6	Vidēji
3.00,1 – 3.05,0	2.28,1 – 2.33,0	2.19,1 – 2.23,0	5	Zem vidējā
3.05,1 – 3.10,0	2.33,1 – 2.39,0	2.23,1 – 2.28,0	4	Apmierinoši
3.10,1 – 3.15,0	2.39,1 – 2.45,0	2.28,1 – 2.33,0	3	Neapmierinoši
3.15,1 – 3.20,0	2.45,0 – 2.51,0	2.33,1 – 2.38,0	2	Slikti
3.25,1 – 3.30,0	2.51,1 – 3.00,0	2.38,1 – 2.45,0	1	Ļoti slikti

Rikšotāju zirgiem, kuri iekļauti programmā un regulāri piedalās rikšošanas darbaspēju pārbaudēs, nepieciešama darbaspēju pārbaudes kartīte (Pielikums Nr.4.), kuru aizpilda pēc katras darbaspēju pārbaudes, kur zirgs ir piedalījies.

4.2.2. Eksterjera vērtēšana.

Latvijā audzējamo rikšotāju šķirņu zirgi ir vidēja auguma zirgs ar sausu un stipru konstitūciju, proporcionālu galvu, labi izteiktām stiegrām un blīviem nagiem.

Zirgu mērīšanu veic no 24 mēnešu vecuma. Zirgiem tiek noteikti šādi izmēri (a cm – b cm – c cm):

- a) skausta augstums,
- b) krūšu apkārtmērs,
- c) pēdvidus apkārtmērs.

Tabula 3. Minimālās prasības rikšotāju zirgu izmēriem (cm), sadalījums pēc rikšotāju šķirnēm.

Šķirne	Grupa	Skausta augstums	Krūšu apkārtmērs	Pēdvidus apkārtmērs
Krievijas rikšotājs	Vaislas ķēve	156	176	18,5
	Vaislas ērzelis	157	180	19,0
Amerikas rikšotājs	Vaislas ķēve	153	160	18,0
	Vaislas ērzelis	155	165	18,5
Orlova rikšotājs	Vaislas ķēve	159	184	20,0
	Vaislas ērzelis	161	183	20,5
Francijas rikšotājs	Vaislas ķēve	160	182	19,0
	Vaislas ērzelis	163	184	19,5

Eksterjera vērtēšanas metode ietver **10 punktu** vērtējumu par katru eksterjera grupu. Pazīmes sadalītas septiņās eksterjera grupās (skatīt Tabulu Nr.4.)

Tabula 4. Eksterjera apraksts un novērtējums.

Eksterjera grupa	Vērtējamie parametri	Ķermeņa daļu apraksts un izteiktības pakāpe*	Novērtējums
1. Tips	Konstitūcija	Sausa, mitra, maiga, rupja, pārsmalcināta. Mitrums: vēzīšu locītavās, lecamās locītavās, izsvīdumi	
	Uzbūve	Harmoniska, pārbūvēta, paīsa, izstiepta, garkājaina	
	Muskulatūra	Labā, apmierinoša, vāja	
	Stiegras	Attīstītas labi, apmierinoši, vāji, palielinātas	
	Saites	Stipras, apmierinošas, vājas	
2. Ķermeņa virsējā līnija	Galva Ganaši Kakls	Liela, proporcionāla, maza, rupja. Plati, vidēji, šauri Garš, vidējs, īss. Stāvoklis: augsts, vidējs, zems	
	Skausts Lāpstiņa	Garš, vidējs, īss, augsts, vidējs, zems Gara, vidēja, īsa, slīpa, vidēja, stāva	
	Mugura Josta	Gara, vidēja, īsa, taisna, izliekta, ieliekta Gara, vidēja, īsa, pilna, taisna, iekritusi	
	Krusti	Gari, vidēji, īsi, plati, vidēji, šauri, normāli, slīpi, taisni, šķelti, ovāli, jumtveidīgi	
	3. Ķermeņa platuma vērtējums	Krūšu kurvis Ribas Neīstās ribas	
4. Priekškāju vērtējums	Stāvotne	Plata, normāla, šaura, pirksti uz iekšu, pirksti uz āru	
	Karpālās locītavas	Attīstītas labi, apmierinoši, vāji. Priekšceļi izliekti, atpakaļ ieliekti. Priekšceļu lieli attīstīti labi, apmierinoši, vāji, iežņaugti uzkauli	
	Vēzīšu locītavas	Attīstītas normāli, deformētas (uzaugumi)	
	Vēzīši	Gari, vidēji, īsi, mīksti, normāli, stāvi, stīpa, kaulu galu uzbiezējums	
	Nagi	Lieli, vidēji, mazi, stāvi, lēzeni, normāli, deformēti, saspiesti papēdī, zems papēdis, pilni. Nagu rags ciets, irdens, plaisains	
5. Pakaļkāju vērtējums	Stāvotne	Plata, normāla, šaura, mucveida, iksveida	
	Lecamās locītavas	Attīstītas labi, apmierinoši, vāji, zobeneidīgas, stāvas, irbuļkaulu galviņu palielinājums, stiegru makstu hipertrofija, kurba, špats	
	Pakaļkāju lieli	Attīstīti labi, apmierinoši, vāji, iežņaugti uzkauli	
	Vēzīšu locītavas	Attīstītas normāli, deformētas (uzaugumi)	
	Vēzīši	Gari, vidēji, īsi, mīksti, stāvi, stīpa, kaulu galu uzbiezējums	
	Nagi	Lieli, vidēji, mazi, stāvi, lēzeni, normāli, deformēti, saspiesti papēdī, zems papēdis, pilni. Nagu rags ciets, irdens, plaisains	
6. Gaitu precizitāte	Gaitu pareizība taisnā līnijā	Priekškājas liek: normāli, uz āru, uz iekšu Pakaļkājas liek: normāli, uz āru, uz iekšu	
7. Kustību plašums,	Soļi	Plaši, vidēji, īsi, sasteigti, mierīgi, glēvi, elastīgi, ritmiski	

enerģiskums	Rikši	Plaši, vidēji, īsi, sasteigti, mierīgi, neaktīvi, elastīgi, vienmērīgi, nevienmērīgi, aidinieka gaita	
-------------	-------	---	--

* - ja pazīme nav izteikta, to nepasvērto;
pazīme ir vērojama, bet nav stipri izteikta, tad to pasvītro ar rausfītu līniju: maza;
pazīme ir stipri izteikta, to pasvītro ar nepārtrauktu līniju: maza.

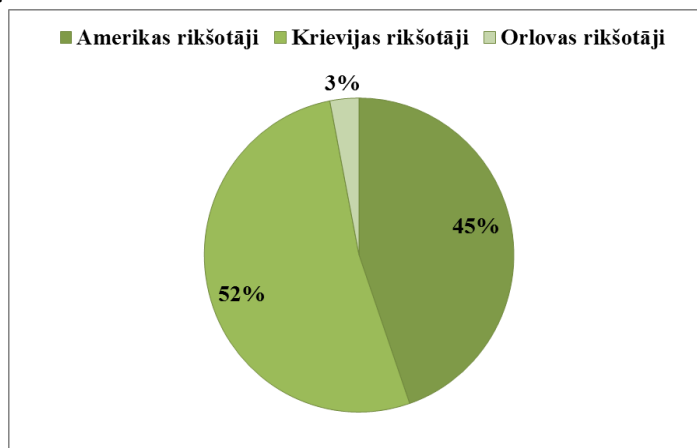
Atzīme par katru no šīm grupām tiek piešķirta, ņemot vērā dotās pazīmes izteiktību un eksterjera kļūdas. Eksterjera novērtējumu iegūst, summējot punktus par katru no šīm grupām.

5. Iepriekšējās ciltsdarba programmas rezultāti.

5.1. Rikšotāju šķirņu zirgu izplatība Latvijas teritorijā.

Uz 2013. gada 1. oktobri atbilstoši „Lauksaimniecības datu centrs” (turpmāk LDC) Dzīvnieku reģistra datiem Latvijā kopā ir reģistrēti 132 rikšotāju šķirnes zirgi. Lielāko procentuālo daļu sastāda Krievijas rikšotāji - 69 zirgi, mazliet mazāk ir Amerikas rikšotāji – 59 zirgi, un četri ir Orlova rikšotāji. Salīdzinot ar iepriekšējo rikšotāju zirgu programmu, situācija nav mainījies attiecībā uz Krievijas rikšotāju zirgiem – lielākajai daļai no tiem nav zināma izcelšanās, tie ir Latvijā dzimuši zirgi. Amerikas rikšotāju zirgi iedalās divās daļās – ir gan Latvijā ievestie (no Igaunijas), gan arī Latvijā dzimušie zirgi. Ievestie Amerikas rikšotāji uz doto brīdi sastāda lielāko procentuālo daļu. Orlova rikšotāju zirgi sastāda vismazāko skaitu – 2 no tiem ir ievesti Krievijas, 2 - dzimuši Latvijā.

Diagramma 1. Rikšotāju zirgu šķirņu procentuālais sadalījums Latvijā esošajiem zirgiem uz 2013. gada 1. oktobri.

Tabula 5. Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu īpašnieki, kuru zirgi regulāri piedalās darbaspēju pārbaudēs, sadalījums pa novadiem.

Novads	Pagasts, saimniecība	Rikšotāju zirgu skaits, sadalījums pa šķirnēm		
		Krievijas	Amerikas	Orlova
Dagdas novads	Tatjanas Fedotovas saimniecība	-	1	-
	Vecdome, Z/S "Čadi"	-	5	-
Koksnes novads	Līva Vitenberga	-	1	-
Jaunjelgavas novads	Z/S „Porkalni”	-	3	-
Cīblas novads	Pušmucovas pag., Z/S "Lielie Oši"	-	1	-
	Felicianova, Sandras Soikānes saimniecība	2	2	-
	Z/S „Zeltpriedes”	3	1	-
	Cībla, Intas Duncānes saimniecība	1	1	-
Ludzas novads	Isnaudas pag., Ilonas Malahovas saimniecība	1	-	-
Gulbenes novads	Mareka Brokāna saimniecība	-	2	-
Garkalnes novads	p/s "Vīgas"	2	17	-
	Tatjana Šnura	-	1	-
Kopā:		9	35	

Pārskatot tabulu Nr.5, var secināt, ka šobrīd rikšotāju šķirņu zirgu audzētāji Latvijā lielākoties savās saimniecībās audzē Amerikas rikšotāju šķirnes zirgus, jo tie ir daudz konkurētspējīgāki darbaspēju pārbaudēs.

Attēls: Rikšotāju šķirņu zirgu audzētāju izplatība pa Latvijas teritoriju.

Iepriekšējās ciltsdarba programmas laikā Latvijā dzimuši 25 Amerikas rikšotāji, 24 Krievijas rikšotāji, 1 Orlova rikšotājs. Amerikas un Krievijas šķirnes rikšotāju zirgi, kas dzimuši laika periodā no 2008. – 2013.g., ir sākuši aktīvi piedalīties gan Latvijā, gan arī ārpus Latvijas robežām rīkotajās rikšotāju zirgu darbaspēju pārbaudēs, uzrādot arvien labākus rezultātus. Līdz ar to šajā ciltsdarba programmā laika pieļaujamās normas ir paaugstinātas, lai sasniegtu labākus laika rezultātus. Latvijā dzimušu rikšotāju zirgu, kas piedalās darbaspēju pārbaudēs, procentuālais skaits sastāda gandrīz 50% no kopējā zirgu skaita sacensībās. Latgales rikšotāju zirgu grupa sastāda nelielu daļu no Latvijā esošajiem rikšotājiem (19%). To pastāvēšana nevar būtiski ietekmēt un apdraudēt pārējās Latvijā esošās rikšotāju šķirnes. Jaunā rikšotāju zirgu programma ir virzīta uz tīršķirnes rikšotāju attīstību Latvijā un tajā vairāk nav paredzētas pārbaudes pajūgu braukšanā Latgales rikšotāju zirgu grupai. Bet, ja šīs grupas zirgs izpilda laika normatīvus, kas paredzēti tīršķirnes rikšotājiem, tam tiek atļauts piedalīties rikšotāju pārbaudes sacensībās.

Diemžēl zirgu grupas Latgales rikšotājs izkopšanas programma 2007.-2012.gadam noslēgusies bez pozitīviem rezultātiem. Iepriekšējās programmas īstenotāji atsevišķos ganāmpulkos nerīkojās atbilstoši programmai, kurā bija noteikts, ka zirgus bez izcelsmes par piemērotiem izmantošanai var apstiprināt tikai komisija. Ignorējot šo programmas punktu, tika veikta ciltsdarba degradācija, kas noveda pie līdzšinējā rezultāta. Par Latgales rikšotāja atdzimšanu varēs runāt tikai nākotnē, ja Latgale kā novads kļūs par citu šķirņu rikšotāju zirgu audzētāju un sacensību organizētāju centru un citu šķirņu tīršķirnes rikšotāji būs novadā lielākā skaitā.

5.2. Rikšotāju šķirņu zirgu sasniegtie darbaspēju rādītāji.

Tabula 6. Darbaspēju rezultāti Latvijā reģistrētiem rikšotāju šķirņu (AR – Amerikas rikšotājs, KR- Krievijas rikšotājs) zirgiem uzrādīti uz Latvijā esošajiem skrejceļiem un ārpus Latvijas 2013.gadā. Iedalījums pa vecumu grupām.

Zirga vecums, šķirne, valsts – kurā dzimis	Braucēja vārds, uzvārds	Valsts, kurā startējis	Datums	Distance (m)	Laiks (min)
Koman Šeļ 2 gadi, AR, ķēve dzimusi Latvijā	Ignats Sondors	Latvija	13.07.2013.	1800 m	3.18,2
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.48,7
	Ignats Sondors	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.47,0
	Ignats Sondors	Latvija	27.10.2013.	1600 m	2.30,5
	Nikolajs Galiļejevs	Igaunija	14.12.2013.	2100 m	3.09,0
David Star 2 gadi, AR, ērzelis dzimis Igaunijā	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.46,1
Sarmat 2 gadi, AR, kastrāts dzimis Latvijā	Tatjana Martinsone	Latvija	13.07.2013.	1800 m	3.26,3
	Tatjana Martinsone	Igaunija	07.09.2013.	2100 m	3.08,6
	Tatjana Martinsone	Igaunija	16.11.2013.	1600 m	2.45,5
Opāls 3 gadi, KR, kastrāts Dzimis Latvijā	Inta Duncāne	Latvija	08.02.2013.	1600 m	3.06,0
	Inta Duncāne	Latvija	24.02.2013.	1600 m	2.50,6
	Inta Duncāne	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.24,6
	Iona Malahova	Latvija	13.07.2013.	1800 m	3.11,3
Samuraj 3 gadi, AR, ērzelis dzimis Latvijā	Tatjana Martinsone	Latvija	08.02.2013.	1600 m	2.56,1
	Tatjana Martinsone	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.11,4
	Tatjana Fedotova	Latvija	13.07.2013.	1800 m	2.35,4
	Tatjana Fedotova	Latvija	27.07.2013.	1600 m	2.14,7
	Tatjana Fedotova	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.24,5
	Tatjana Fedotova	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.14,0
Carmen River 3 gadi, AR, ķēve, dzimusi Zviedrijā	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	08.02.2013.	1600 m	3.00,1
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.44,1
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	16.03.2013.	1800 m	2.49,5
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	13.07.2013.	1800 m	2.36,2
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.28,1
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.18,8
Vale Valk 4 gadi, AR, ērzelis dzimis Igaunijā	Tatjana Martinsone	Igaunija	02.06.2013.	2100 m	3.11,8
	Tatjana Martinsone	Igaunija	22.09.2013.	2100 m	2.57,0
	Rūta Neiberga	Latvija	13.07.2013.	1800 m	2.44,5
	Rūta Neiberga	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.25,8
	Klara Dargile	Latvija	27.10.2013.	1600 m	2.20,8
	Māris Ežmalis	Igaunija	14.12.2013.	2100 m	2.58,8

Salamandra 4 gadi, AR, ķēve dzimusi Latvijā	Tatjana Martinsone	Igaunija	10.08.2013.	2100 m	2.47,1
	Tatjana Martinsone	Igaunija	24.08.2013.	2640 m	3.31,9
	Tatjana Martinsone	Igaunija	21.09.2013.	2100 m	2.46,9
	Tatjana Martinsone	Igaunija	05.10.2013.	1600 m	2.05,8
	Tatjana Martinsone	Igaunija	02.11.2013.	2100 m	2.50,2
	Tatjana Martinsone	Igaunija	14.12.2013.	2100 m	2.50,4
Šarlotta 4 gadi, AR, ķēve dzimusi Latvijā	Tatjana Šnur	Latvija	08.02.2013.	1600 m	2.43,4
	Tatjana Šnur	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.27,6
Komandors 4 gadi, AR, ērzelis dzimis Latvijā	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	08.02.2013.	1600 m	2.41,0
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.45,5
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.08,9
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	13.07.2013.	1800 m	2.33,1
	Nikolajs Galiļejevs	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.28,0
Power Lady 5 gadi, KR, ķēve dzimusi Latvijā	Sandra Soikāne	Latvija	08.02.2013.	1600 m	2.46,6
	Sandra Soikāne	Latvija	24.02.2013.	1600 m	2.31,9
	Sandra Soikāne	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.54,6
	Sandra Soikāne	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.11,4
	Sandra Soikāne	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.29,7
	Sandra Soikāne	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.26,9
Cheroke 5 gadi, AR, ķēve dzimusi Latvijā	Mareks Brokāns	Latvija	08.02.2013.	1600 m	2.38,5
	Mareks Brokāns	Latvija	24.02.2013.	1600 m	2.21,2
	Mareks Brokāns	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.32,7
	Mareks Brokāns	Latvija	16.03.2013.	1800 m	2.48,6
	Mareks Brokāns	Latvija	13.07.2013.	1800 m	2.33,8
	Mareks Brokāns	Latvija	27.07.2013.	1600 m	2.19,7
	Mareks Brokāns	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.23,2
	Mareks Brokāns	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.20,2
Ideaal 5 gadi, AR, kastrāts dzimis Igaunijā	Inta Duncāne	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.47,4
	Inta Duncāne	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.03,2
	Inta Duncāne	Latvija	13.07.2013.	1600 m	2.44,3
	Inta Duncāne	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.19,4
	Inta Duncāne	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.12,5
	Inta Duncāne	Igaunija	14.12.2013.	2100 m	2.57,6
Gabriel Heel 5 gadi, AR, ērzelis dzimis Somijā	Māris Ežmalis	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.02,8
	Māris Ežmalis	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.14,2
	Māris Ežmalis	Igaunija	05.10.2013.	1600 m	2.11,5
	Māris Ežmalis	Igaunija	19.10.2013.	2100 m	2.52,9
	Māris Ežmalis	Igaunija	02.11.2013.	2100 m	2.54,3
	Māris Ežmalis	Lietuva	09.11.2013.	2150 m	3.02,9
	Māris Ežmalis	Igaunija	30.11.2013.	2100 m	2.51,0
Delot Tooma 6 gadi, AR, kastrāts dzimis Igaunijā	Mareks Brokāns	Latvija	08.02.2013.	1600 m	2.26,3
	Mareks Brokāns	Latvija	24.02.2013.	1600 m	2.16,1
	Mareks Brokāns	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.50,9
	Mareks Brokāns	Latvija	16.03.2013.	1800 m	3.00,1
	Mareks Brokāns	Latvija	13.07.2013.	1800 m	2.34,1
	Mareks Brokāns	Latvija	17.08.2013.	1600 m	2.09,5
	Mareks Brokāns	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.10,3

Coming Heart 7 gadi, AR, ķēve dzimusi Somijā	Tatjana Martinsone	Lietuva	02.02.2013.	3200 m	4.15,8
	Tatjana Martinsone	Igaunija	10.08.2013.	2100 m	2.45,3
	Tatjana Martinsone	Igaunija	21.09.2013.	3100 m	3.59,9
	Tatjana Martinsone	Igaunija	06.10.2013.	1600 m	2.04,4
	Tatjana Martinsone	Igaunija	20.10.2013.	2100 m	2.49,3
Hansas 11 gadi, AR, kastrāts dzimis Lietuvā	Armands Vitenbergs	Latvija	24.02.2013.	1600 m	2.25,4
	Armands Vitenbergs	Latvija	09.03.2013.	1600 m	2.58,9
	Armands Vitenbergs	Latvija	27.07.2013.	1600 m	2.25,2
	Armands Vitenbergs	Latvija	14.09.2013.	1600 m	2.28,0

Tabula 7. Latvijā iepriekšējās programmas darbības laikā Latvijā dzimušo rikšotāju labākie uzrādītie rezultāti (rekordi) laika posmā no 2009 -2013.

2013.gadā ir 2 perspektīvi Amerikas šķirnes jaunzirgi (divus gadus veci), kas piedalās arī sacensībās ārpus Latvijas :

Koman Šeļ

2011.dz.g., īpašnieks: Nikolajs Galiļejevs
(izcelšanās: BWT Shandi, rek:2.04,9 min, AR-Kallis AR)

Sarmat

2011.dz.g., īpašnieks: Tatjana Martinsone
(izcelšanās: Sireļ AR – Prince Ideal AR)

2013.gadā ir 1 perspektīvs Amerikas šķirnes 3 gadus vecs rikšotājs:

Samuraj

2010.g. dz.g., īpašnieks: Tatjana Fedotova
(izcelšanās: La Isla Bonita AR – Symbol AR)
Trīs gadu vecumā ir uzrādījis laiku 1,23,8 min(1000 m).

2013.gadā ir 2 perspektīvs Amerikas šķirnes 4 gadus veci rikšotāji, kas piedalās arī ārpus Latvijas rīkotajās sacensībās:

Salamandra

2009.dz.g., īpašnieks: Tatjana Martinsone
(izcelšanās: Sireļ AR, rek: 2.05,2 min – Paxton Press AR)
Četru gadu vecumā ir uzrādījusi laiku 1.18,1 min (1000 m).

Komandors

2008.dz.g., īpašnieks: Nikolajs Galiļejevs
(izcelšanās: Mega Charmant, rek: 2.01,4 min, AR – Kallis AR))
Piecu gadu vecumā ir uzrādījusi laiku : 1.23,8 min (1000 m).

2013.gadā ir 1 perspektīvs Amerikas šķirnes 5 gadus vecs zirgs :

Cheroke

2008.dz.g., īpašnieks: Mareks Brokāns
(izcelšanās: Seniorita Chiquita AR – Ceasar AR)
Piecu gadu vecumā ir uzrādījusi laiku : 1.23,4 min (1000 m).

Citi laika rekordi, ko uzrādījuši Latvijā dzimušo rikšotāju šķirņu zirgi, šajā laika periodā:

La Fer KR (izcelšanās: Lavočka KR 2.04,1 min -Sword Frazer AR):

- 2007.g. gūst uzvaru Tallinas hipodromā prestižajā Jana Vintera balvā;
- 2009.g uzstāda absolūto Latvijas rekordu 1600m un labo Tallinas hipodroma rekordu ķēvēm – 1.15,3min (1000 m) (1600 m – 2.00,4).

Zeja Star AR (izcelšanās: Zaga Doo AR 2.02,8 min – Sword Frazer AR):

- 5 gadu vecumā uzrāda laiku 1600m distancē 2.04,3 min .

La Manche AR (izcelšanās: La Isla Bonita AR 2.06,7 min - Ideal Somolli V AR) :

- 2011. gadā Tallinas hipodromā vinnē Derbyju uzrādot laiku -1.15,3 min (1000 m), kas reizē ir arī Latvijas rekords ēržeļiem.

6. Zirgu identifikācijas sistēma.

Lai nodrošinātu vienotu uzskaites sistēmu, valstī veido dzīvnieku reģistru un ganāmpulka reģistru pamatojoties uz *MK noteikumiem Nr.650 " Lauksaimniecības dzīvnieku, to ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas kārtība un lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtība", kas apstiprināti 16.08.2011*

Zirgiem tiek piešķirts identifikācijas numurs, kas sastāv no 14 zīmēm, ganāmpulkam tiek piešķirts ganāmpulka reģistra numurs. Reģistra izveidošanu un uzturēšanu nodrošina Lauksaimniecības datu centrs (LDC).

Datu centrā reģistrēts sertificēts zirgu vērtēšanas eksperts vai praktizējošs veterinārārsts identifikācijas laikā zirgu iezīmē, implantējot transponderu, un aizpilda zirga reģistrācijas kartiņu divos eksemplāros. Kartiņu septiņu dienu laikā pēc notikuma iesniedz datu centrā. Zirga apzīmēšanu ar transponderu veic atbilstoši regulas Nr.504/2008 11.panta 1., 2. un 5.punktam.

Pamatojoties uz zirga reģistrācijas kartiņu, datu centrs zirga īpašniekam 14 dienu laikā izsniedz zirga pasi.

Tabula 8. Zirgu identificēšana

Zirga identitātes numurs (zirgiem, kuri apzīmēti līdz 31.12.2009):	14 zīmes: LV060046250001 LV = valsts kods 0600462 = ganāmpulka numurs 5 = sugas kods 0001 = dzīvnieka numurs
Zirga identitātes numurs (zirgiem, kuri apzīmēti no 01.01.2010) - UELN kods:	15 zīmju burcīparu kods, ko veido: 1) ar UELN sistēmu saderīgs sešciparu identifikācijas kods datubāzei; 2) zirga individuālais deviņciparu numurs.
Apraksts	Izmanto starptautisko zirga apmatojuma krāsas un pazīmju aprakstu Degzīme
Apzīmēšana	Transponders
Valsts ciltsgrāmata	Ieraksta zirga identitātes numuru, VCG numuru)

7. Zirgu ciltsdokumentācija.

Ciltsdokumentācija nodrošina informāciju par dzīvnieka un tā priekšteču izcelšanos, produktivitāti un ciltsvērtību, kā arī par pārmaiņām, kas notikušas ar dzīvnieku tā dzīves laikā.

Ciltsdokumentāciju sagatavo un kārtu šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija atbilstoši MK noteikumiem Nr. 478 „Liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu ciltsgrāmatas kārtēšanas noteikumi” (21.06.2011.) un Nr. 793 „Noteikumi par pārdošanai paredzēta vai Latvijā ievadama vaislas

lauksaimniecības dzīvnieka, tā spermas, olšūnas un embrija izceslmes sertifikātu izsniegšanu” (11.10.2011.) Ciltsdokumentācijas kārtošanai nepieciešamās ziņas organizācija saņem no konkrētā dzīvnieka īpašnieka un dzīvnieka pārrauga.

Ciltsdarbā ir noteikta šāda obligātā dokumentācija:

- Zirga reģistrācijas kartiņa;
- Ciltskartiņa jeb individuālās uzskaites kartiņa;
- Šķirnes dzīvnieka sertifikāts (*pie eksportēšanas*).

Sekmīgs selekcijas darbs zirgkopībā iespējams tikai tādās saimniecībās, kur ir regulāra un precīza zootehniskā uzskaitē. Jo plašāka un vispusīgāka informācija par dzīvniekiem, jo sekmīgāks ganāmpulkā ir izlases un atlases darbs. Kaut arī modernā datortehnika atvieglo pašu datu apstrādi un izvērtēšanu, tā neatvieglo datu iegūvi.

Zootehniskās uzskaites pirmdokumenti zirgkopībā ir:

- Dzīvnieku reģistra grāmata
- Zirga reģistrācijas kartiņa
- Ciltskartiņa jeb individuālās uzskaites kartiņa;
- Pārvietošanas deklarācija
- Notikumu ziņojuma lapa
- Lecināšanas apliecība
- Dabīgā lecināšanā izmantojamo vaislinieku vaislas darbības uzskaites žurnāls.

- **Lecināšanas apliecība**

Lecināšanas apliecības veidlapas izsniedz šķirnes zirgu audzēšanas organizācija vai LDC vaislas ērzeļu īpašniekiem, kuru ērzeļi atzīti par vaislā izmantojamiem normatīvajos aktos noteiktā kārtībā. Ērzeļa turētājs ir atbildīgs par lecināšanas apliecību izsniegšanu un ierakstīto datu patiesumu. Lecināšanas apliecības ir paškopējošas 3 eksemplāros. 1.eksemplāru aizpildītu nosūta uz LDC, 2.eksemplārs paliek pie ķēves īpašnieka un 3.eksemplārs pie ērzeļa īpašnieka.

- **Dabīgā lecināšanā izmantojamo vaislinieku vaislas darbības uzskaites žurnāls**

Šķirnes zirgu audzēšanas saimniecībās, kurās vaislas ķēvju lecināšanai izmanto saimniecības īpašumā esošo ērzeli, lecināšanas apliecību iespējams aizstāt ar ierakstu lecināšanas žurnālā, norādot ar kādu ērzeli un kad ķēve lecināta. Ieraksta pareizību garantē šķirnes zirgu audzēšanas saimniecības vadītājs. Dabīgās lecināšanas dati saimniecībai jānosūta uz LDC likumā noteiktajā kārtībā vai jāievada LDC reģistrā elektroniski.

- **Zirga reģistrācijas kartiņa**

Zirga reģistrācijas kartiņu izraksta sertificēta persona 6 mēnešu laikā, kamēr kumeļš atrodas pie mātes, pamatojoties uz mātes individuālo uzskaites kartīti vai mātes šķirnes dzīvnieka sertifikātu un lecināšanas vai apsēklošanas dokumentācijā norādītajiem datiem. Ierakstus dzīvnieka individuālajā uzskaites kartītē izdara saskaņā ar normatīvajiem aktiem par dzīvnieku, ganāmpulku, novietņu reģistrēšanu un dzīvnieku apzīmēšanu un pārraudzības datiem. Lai izrakstītu individuālās uzskaites kartīti, kumeļam jābūt iegūtam no vecākiem ar zināmu izcelsmi

- **Ciltskartiņa jeb individuālās uzskaites kartiņa**

Zirga individuālo uzskaites kartīti kārto organizācija papīra formā vai elektroniski un tajā norāda šādus datus par dzīvnieku:

- dzimšanas datums, vieta un ganāmpulka reģistra numurs;
- identitātes numurs, dzimums un atzīme par ierakstīšanu ciltsgrāmatā;

- šķirne un asinība;
- izcelšanās četrās paaudzēs ;
- likvidēšanas datums;
- zirga attīstības rādītāji, produktivitāte, eksterjera vērtēšanas dati, atražošanas rādītāji, pēcnācēji (ja tas paredzēts attiecīgās šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas ciltsdarba programmā).

Zirga individuālās uzskaites kartīti izraksta šķirnes dzīvnieku audzēšanas organizācija un papildina persona, kurai ir sertifikāts zirgu vērtēšanas vai pārraudzības darba veikšanai vai apliecība zirgu pārraudzības darba veikšanai savā ganāmpulkā. Ierakstu veic, pamatojoties uz dzīvnieka mātes individuālās uzskaites kartītes vai mātes šķirnes dzīvnieka sertifikāta datiem, lecināšanas vai apsēklošanas dokumentācijā norādītajiem datiem un pārraudzības datiem. Dzīvnieka individuālās uzskaites kartīti glabā visu dzīvnieka dzīves laiku.

Zirgkopībā dzīvnieka individuālo uzskaites kartīti izraksta kumeļam pirms atšķiršanas no mātes (papildus norāda zirga apmatojuma krāsu un citas pazīmes).

- **Izcelsmes sertifikāts.**

Izcelsmes sertifikātu izsniedz šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija, pamatojoties uz Ciltsdarba un dzīvnieku audzēšanas likuma 11.pantu un MK noteikumiem Nr. 793 „Noteikumi par pārdošanai paredzēta vai Latvijā ievadama vaislas lauksaimniecības dzīvnieka, tā spermas, olšūnas un embrija izcelsmes sertifikātu izsniegšanu”. Izcelsmes sertifikātā norādāmie dati var būt norādīti citos pavaddokumentos (piemēram, dzīvnieka ciltskartītē, zirga pasē vai veterinārajā (veselības) sertifikātā), un izdevējiestāde ar parakstu un zīmogu apliecina, ka pievienotajos pavaddokumentos ir iekļauti šo noteikumu **4.punktā** minētie dati. Minētos pavaddokumentus šo noteikumu izpratnē uzskata par izcelsmes sertifikātu.

- **Vaislinieka izmantošanas sertifikāts**

Ciltsdokuments, kurš apliecina to, ka ērzelis atzīts par atbilstošu rikšotāju zirgu šķirņu dzīvnieku pavairošanai, saskaņā ar spēkā esošo ciltsdarba programmu. To izdod organizācija, atbilstoši *MK noteikumiem Nr.474 "Liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu vaislinieku un to bioprodukta sertifikācijas kārtība" no 21.06.2011.*

Zirgu pārraudzībā ciltsdokumentos reģistrē normatīvajos aktos par ciltsdokumentācijas pārbaudi noteiktos pārraudzības datus un saskaņā ar ciltsdarba programmu zirgkopībā šādus datus:

- # eksterjera novērtējumu;
- # vaislas darbību;
- # darba spēju novērtējumu

Latvijas valstī katram īpašniekam par viņa īpašumā esošo zirgu jābūt individuālās uzskaites kartītei/cilts kartītei, zirga pasei, kā arī zirgs jāreģistrē „Lauksaimniecības Datu Centra” Dzīvnieku reģistrā.

Vaislinieka izmantošanas sertifikāts.

Ērzelis, kurš sasniedz 36 mēnešu vecumu, atbilst šķirnes prasībām, novērtēts pēc eksterjera ar 49 punktiem, ieguvis darbaspēju testēšanas rezultātu un atbilst “Ciltsdarba programma Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirnēm 2014. – 2018. gadam”, var saņemt šķirnes zirgu audzēšanas

organizācijas sertifikātu par ērzeļa izmantošanu vaislai, kas ir izdots normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Pielikumā 6 Ērzeļa sertificēšanas nolikums.

Pielikums Nr.1.

Zirgu rikšošanas darbaspēju pārbaūžu noteikumi Latvijā.

Latvijas teritorijā par pārbaudes objektu tiek atzīti visi tīršķirnes rikšotāju (Amerikas, Krievijas, Orlova un Francijas) zirgi neatkarīgi no tā, kurā valstī tie dzimuši: ķēves un ērzeļi, kas reģistrēti LDC. Pārbaudēs drīkst piedalīties arī kastrāti. Visiem zirgiem jābūt zirga pasei un obligātām veterinārām apskatēm saskaņā ar LR noteikumiem. Šo noteikumu ievērošana obligāta sacensību organizatoriem un sacensību tiesnešiem. Sacensības, kurās tiek pieļautas atkāpes no šiem noteikumiem, netiek oficiāli atzītas un šo sacensību rezultāti netiek reģistrēti.

Latvijā esošo zirgaudzētāju organizāciju un rikšotāju braucēju biedrību rīkoto darbaspēju pārbaūžu organizatoru pilnvarās ietilpst pārbaūžu organizācija visas LR teritorijā, rezultātu apkopošana, arhivēšana un savlaicīga publikācija internetā un speciālos izdevumos, pārbaūžu tehnoloģijas ievērošanas kontrole, kvalifikācijas kategoriju piešķiršana personām, kas nodarbojas ar zirgu trenēšanu un sacensību tiesāšanu, pārbaūžu subjektu interešu pārstāvniecība starptautiskās rikšotāju organizācijās, vienota pārbaūžu kalendāra izstrāde un apstiprināšana rikšotāju zirgu šķirnēm, vienošanās par personālsastāvu un kontrole par tiesnešu darbību saskaņā ar šo noteikumu ievērošanu darbaspēju pārbaūžu sacensību laikā, piedalīšanās apbalvošanas atribūtikas izstrādē tradicionālajām prīzēm.

Izpildītāja pilnvarās ietilpst pārbaūžu sacensību sagatavošana un tehniskais nodrošinājums; tiesnešu kolēģijas (galvenais tiesnesis, starta tiesnesis, distances tiesnesis, komentators) darba tehniskais nodrošinājums.

1. Skrejceļu iekārtojums.

Forma elipsveidīga, apļa garums ne mazāks par 800m, platums taisnēs ne mazāks par 15m, virāžas iekšējais leņķis no 3*-11*atkarībā no pagrieziena rādiusa. Skrejceļa segumam jābūt vienveidīgam, nonivelētam, stingram un atsperīgam. Uz skrejceļa jābūt starta un finiša atzīmēm. Starta vietās uz iekšējā skrejceļa malas jābūt novietotiem rādītājiem ar uzrakstiem, kas apzīmē distances garumu, kā arī jābūt norobežotām ūdens attekām, apgaismojuma stabiem un distances zīmju novietojums nedrīkst radīt bīstamas situācijas pārbaūžu sacensību laikā. Skrejceļa garuma un atsevišķu distanču mērīšana uz tā jāveic oficiāla biedrības (organizācijas) pilnvarota pārstāvja klātbūtnē katras pārbaūžu sacensību sezonas sākumā, kā arī pēc remonta vai citu pasākumu, kas varētu izmainīt skrejceļa garumu, veikšanas. Skrejceļa garuma mērīšanai (ar 75cm atkāpi no iekšējās malas) izmanto speciālus mērinstrumentus vai metālisko mērlentu. Mērīšanas rezultātus noformē ar atbilstošu aktu, atzīstot, ka šis skrejceļš piemērots darbaspēju rīkošanai.

2. Kārtība kādā zirgi tiek pielaisti pie pārbaudes sacensībām.

- 2.1. Katram zirgam, kas ieradies, lai piedalītos sacensībās, tā īpašnieks/turētājs vai tā pārstāvim obligāti jāuzrāda noteikta parauga zirga pase. Ja zirga faktiskais izskats neatbilst pases aprakstam, zirgs pie sacensībām netiek pielaists.
- 2.2. Ķēves, kam grūsnības laiks lielāks par 120 dienām, zīdītājķēves, kā arī ar abām acīm aklī zirgi pie sacensībām netiek pielaisti. Ķēves pēc kumeļa atšķiršanas, aborta vai nedzīva kumeļa piedzimšanas gadījumā drīkst sākt gatavot sacensībām ne agrāk kā pēc trim mēnešiem.

3. Pārbaudes sacensību reglaments un kvalifikācijas laiks.

- 3.1. Zirga vecumu formāli nosaka ar dzimšanas gada 1. janvāri. Divgadniekiem atļauj piedalīties pārbaūžu sacensībās no 1.marta, bet ne agrāk par savu dzimšanas datumu.

- Pēc 1. maija atļauj piedalīties neatkarīgi no dzimšanas datuma. Darbaspēju pārbaudes sacensībās atļauts piedalīties ķēvēm līdz 15 gadu vecumam, ērzeļiem un kastrātiem līdz 18 gadu vecumam. Pārbaudes sacensībās zirgus grupē pēc vecuma un pēc rekorda. Krievijas, Amerikas, Francijas rikšotāju šķirnes zirgi piedalās sacensībās kopējā grupā. Orlova rikšotāju šķirnes zirgus pārbauda atsevišķā grupā. Divgadnieki un trīsgadnieki sacensībās drīkst piedalīties tikai ar sava vecuma zirgiem. Četrgadnieki pēc Derbija sacensībās piedalās jau kopā ar vecākās grupas zirgiem.
- 3.2. Kvalifikācijas laiks - nosacīts ātruma rādītājs, kas nosaka minimālās prasības katrai rikšotāju zirgu šķirnei un vecuma grupai, kurus zirgam izpildot, pieļauj tā piedalīšanos pārbažu sacensībās.
  - 3.3. Viena kalendārā mēneša laikā rikšotāju šķirņu zirgi drīkst piedalīties sacensībās :
    - 3.3.1. 2-gadnieki - 3 reizes;
    - 3.3.2. 3-gadnieki - 4 reizes;
    - 3.3.3. 4-gadnieki un vecākās grupas zirgi - 5 reizes.
  - 3.4. Veterinārārstam ir tiesības nepieļaut zirga piedalīšanos sacensībās, ja tas rada draudus zirga veselībai.
  - 3.5. Sacensības notiek divričos, kā arī Monte (rikši sedlos).
  - 3.6. 1600m uzskatāma par standartdistanci, bet sacensību organizatori un rīkotāji, ja rodas nepieciešamība, ir tiesīgi iekļaut sacensību programmā arī nestandarta distanci. Ierobežojums ir :
    - 3.6.1. 2-gadniekiem, kuriem pārbažu distance nedrīkst būt garāka par 2100m. Monte (rikši sedlos) drīkst piedalīties rikšotāju šķirņu zirgi vecumā no 3 gadiem;
    - 3.6.2. 3-gadīgie -1600m garā distancē;
    - 3.6.3. 4-gadīgie un vecāki -1600m un garākās distancēs.Jātņieka svars nav noteikts. Piešus lietot aizliegts. Steka garums nedrīkst pārsniegt 75cm.
  - 3.7. Ja balvas izcīņa notiek vairākos pusfināla braucienos, tad fināla brauciens drīkst notikt ne ātrāk kā pēc 1 stundas un 20 min. pēc pēdējā pusfināla brauciena. Fināla braucienā piedalās iepriekš saskaņots dalībnieku skaits no katra pusfināla brauciena, kuri savos braucienos uzrādījuši labākos laikus. Starta numurus pusfināla un fināla braucieniem nosaka ar lozēšanu. Pusfināla braucieniem jāseko pēc kārtas vienam aiz otra. Ja zirgu, kas piedalās pusfināla braucienā diskvalificē, tad šis zirgs ieņem pēdējo vietu, bet pēc viņa finišējušie zirgi pavirzās par vienu vietu uz augšu. Ja brauciena laikā notiek avārija vai lūzt divriči, kā rezultātā zirgs nevar turpināt braucienu, viņam ar tiesnešu kolēģijas lēmumu un vetārsta atļauju drīkst piedalīties nākošā pusfināla braucienā.
  - 3.8. Balvu naudu izmaksā zirga īpašniekam.
  - 3.9. Līdz kārtējai pārbažu sacensību dienai zirgu īpašnieki, treneri, braucēji laicīgi (ne vēlāk kā to nosaka sacensību rīkotāji) piesaka zirgus. Pieteikumā jābūt norādītam zirga vārdam, vecumam, šķirnei, braucēja vārdam, uzvārdam, formas krāsai (kamzolis, ķivere). Zirgu, kas pieteikts sacensībām drīkst noņemt tikai veterināru iemeslu dēļ. Viesbraucēji piesaka savus zirgus pa e-pastu vai faksu. Iesniegumā norāda zirgā vārdu, rekordu, 3 pēdējo braucienus rezultātus, šķirni, dzimumu, krāsu, dzimšanas gadu, izcelsmi (tēvs, māte), dzimšanas vietu, īpašnieku, braucēja vārdu, uzvārdu kā arī formas krāsu. Atsūta izziņu par to, ka uz doto brīdi ne braucējs, ne zirgs nav diskvalificēti.

4. Programma.

Pamatojoties uz iesniegtajiem pieteikumiem, tiek sastādīta programma, kas ir oficiāls pārbaužu sacensību dokuments. Pēc programmas sastādīšanas labojumi tajā netiek pieļauti. Programma tiek izdota brošūras veidā. Titullapā norāda programmas nr, sacensību vietu, gadu un datumu, sākuma laiku (stundas un minūtes). Programmā katram braucienam norāda kārtas numuru, sākuma laiku (stundas un minūtes), balvas nosaukumu, distances garumu. Zirgam - dzimumu, šķirni, vecumu, izcelsmi (tēvs, māte), rekordu. Braucējam - vārdu, uzvārdu, kategoriju, formas krāsu.

5. Inventārs un ekipējums.

- 5.1. Aizjūgam un divričiem jābūt labā darba kārtībā. Aizjūgā un zirga ekipējumā nedrīkst pielietot piederumus, kas traucē zirga vadību, traumē to vai rada tam sāpes, kā arī apdraud citus brauciena dalībniekus.
- 5.2. Kategoriski aizliegts izmantot:
  - grožus un sāniskos kakla balstus, kuriem ir radzes, kas var traumēt zirga kaklu;
  - elektrostimulatorus;
  - aizjūga piederumus, kas pilnīgi nosedz zirgam redzes lauku.
- 5.3. Aizliegts:
  - piedalīties braucienos ar divričiem, kam uz riteņiem nav aizsargdisku;
  - izmantot tādas trenzes, laužņus u.c. piederumus, kas var traumēt zirga muti;
  - steka garums nedrīkst pārsniegt 125cm.
- 5.4. Braucēja ekipējums sastāv no noteiktas krāsas (krāsu salikumiem) kamzoļa, ķiveres un baltām biksēm. Lietainā laikā atļautas gaišas krāsas gumijas bikses.
- 5.5. Par divriču, aizjūga un pārējā pielietojamā inventāra darba kārtību pilnībā atbildīgs ir braucējs.

6. Pirmsstarta kārtība.

- 6.1. Izbraucot pirms starta iesildīt zirgu, pie sedulkas jābūt piestiprinātam skaidri saredzamam starta numuram, kurš norādīts programmā. Pirms kārtējā brauciena (apm.7-8min. pirms starta) tiek dots otrais signāls (divi zvana sitieni), kas norāda, ka zirgi ir jāpiebrauc speciāli norādītajā vietā apskatei (pārbauda numura atbilstību, aizjūga un braucēja ekipējuma kārtību).
- 6.2. Pēc tiesneša komandas braucēji veic parādes braucieni skatītāju tribīņu priekšā. Pēc parādes braucēji nedrīkst atstāt skrejceļu līdz brauciena beigām. Ja gadījumā izrādās, ka nav kārtībā aizjūgs vai divriči, braucējs par to, ka radusies situācija, kad jānobrauc no skrejceļa, brīdina tiesnešus norādot konkrēto iemeslu.
- 6.3. Uz skrejceļa nedrīkst atrasties zirgi, kas nepiedalās braucienā.
- 6.4. 2 - 3 min pirms kārtējā brauciena tiek dots trešais signāls (3 zvana sitieni), kas nozīmē, ka dalībniekiem jānododas uz starta vietu un pēc starta tiesneša komandas jāuzsāk brauciens.

7. Starta veidi un starta pieņemšanas kārtība.

Starts var būt kopējais (ar starta mašīnu, vai bez tās) un dalītais.

7.1. Kopējais starta bez starta mašīnas.

- 7.1.1. Pēc trešā signāla vai pēc galvenā tiesneša komandas brauciena dalībnieki, ievērojot starta numuru secību, brauc rikšos līdz palīgstabam, kurš atrodas no starta līnijas 80-100m attālumā. Braucējiem obligāti, pakāpeniski paātrinot zirgu gaitu, jālīdzinās pēc zirga, uz kuru norādījis starta tiesnesis. Brauciens sākas, kad noskan starta tiesneša komanda „Aiziet” un nolaižas karodziņš.
- 7.1.2. Ja ir slikta līdzināšanās, avārijas situācija, zirga nepaklausība, sajaukti kārtas numuri galvenais tiesnesis un starta tiesnesis atceļ startu, paziņojot par to ar daudziem ātriem zvana sitieniem. Braucēji atgriežas starta pozīcijās, lai sāktu jaunu startu.

7.2. Kopējais starta aiz starta mašīnas. (Autostarts)

- 7.2.1. Attālumu līdz starta līnijai, uz kuras novietojas speciāla starta mašīna, nosaka galvenais tiesnesis vadoties no skrejceļa īpatnībām. Starta mašīnai jābūt aprīkotai ar spārniem, kuri atveras un saliekas (pēc iespējas). Uz spārniem ir numuri, pēc kuriem līdzinās braucēji.
- 7.2.2. Pēc trešā starta signāla (trīs atsevišķi zvana sitieni) brauciena dalībnieki dodas uz starta vietu, bet mašīna atver spārnus.
- 7.2.3. Brauciena dalībnieki, ievērojot līdzināšanos un kārtas numurus, ieņem starta pozīciju aiz mašīnas.
- 7.2.4. Pēc starta tiesneša komandas mašīna uzsāk kustību. Pirmos 100m tā lēni uzņem ātrumu līdz 18-20 km/h. Nākošajos 100 m mašīna palielina ātrumu līdz 28-30 km/h. 50m pirms starta līnijas mašīnai jāuzņem lielāks ātrums, jāsaliek spārni (pēc iespējas) un jāatraujas no zirgiem. Pēc tam mašīnai jābrauc uz priekšu un jānogriežas uz skrejceļa vidusdaļu, atbrīvojot skrejceļu brauciena dalībniekiem. Starta mašīna, kas uzsākusi ieskriešanos, nekādā gadījumā nedrīkst samazināt ātrumu, līdz nesaliek spārnus un nenobrauc sāpus. Neīstais starta aiz starta mašīnas var būt pieļauts tikai avārijas situācijās, jeb arī tādā gadījumā, kad kāds no brauciena dalībniekiem pieņem startu pirms mašīnas spārniem. Neīstā starta gadījumā no tiesnešu kabīnes tiek dots signāls - daudzi ātri zvana sitieni.
- 7.2.5. Pēc neīstā starta signāla dalībniekiem jāatgriežas starta pozīcijās atkārtotam startam.

7.3. Starta pieņemšana.

- 7.3.1. Visiem brauciena dalībniekiem jāievēro starta pieņemšanas noteikumi un jāpilda starta tiesneša norādījumi. Ja dalībnieki pieņem startu bez zvana signāla un bez starta tiesneša komandas, brauciens uzskatāms kā nesācies.
- 7.3.2. Zirgs ir startējis tajā momentā, kad tiek šķērsota starta līnija.
- 7.3.3. Līdz starta līnijas šķērsošanai brauciena dalībniekiem stingri jāievēro taisnvirziena kustība un kārtas numuru secība. Pēc starta līnijas šķērsošanas vēl 50m visiem braucējiem jā saglabā taisnvirziena kustība. Braucienos, kur starta numurus nosaka izlozes ceļā, otrās rindas pirmais numurs startē aiz pirmās rindas, pirmā - otrā numura, utt.
- 7.3.4. Ja tiek noņemts kāds zirgs, atlikušie dalībnieki no ārējās malas ieņem atbrīvojušos vietu. Zirgu noņem no starta, ja notiek avārija, lūzt divriči, saplīst aizjūgs, kā arī zirga nepaklausības, traumas dēļ, ja nokrīt pakavs(-i). Lēmumu par zirga noņemšanu no starta pieņem galvenais tiesnesis.

8. Noteikumi brauciena laikā.

- 8.1. Brauciena dalībniekiem jācenšas gūt uzvaru vai arī ieņemt pēc iespējas augstāku vietu. Šo mērķu sasniegšanai drīkst pielietot visus atļautos līdzekļus, izņemot gadījumus, kad zirgs tiek diskvalificēts vai arī nevar turpināt skrējieni tādēļ, kas apdraud tā veselību. Piem.: sāk klibot, pazaudē pakavu utml. Šī noteikuma neievērošana tiek traktēta kā pasīva braukšana.
- 8.2. Brauciena dalībniekam bez attaisnojoša iemesla nobraukt no skrejceļa aizliegts. Attaisnojošie iemesli var būt tāds aizjūga, divriču vai zirga stāvoklis, kad turpināt braucieni ir bīstami, kā arī tie gadījumi, kad tiesnešu kolēģija paziņo par zirga diskvalifikāciju.
- 8.3. Ja zirgs sāk lēkšot, braucējs, neradot bīstamu situāciju citiem dalībniekiem, nekavējoties to virza uz skrejceļa ārējo malu. Ja tas nav iespējams, tad nesamazinot ātrumu jābrauc tajā pašā virzienā. Tāds stāvoklis nav uzskatāms par priekšrocību un netiek ieskaitīts kā lēkši, bet ne vairāk kā 50 m garumā. Šajā situācijā nav pieļaujama rupja zirga vadība un strauja apstādināšana.
- 8.4. Distances garumā braucējs drīkst mainīt virzienu tikai tad, ja ir apsteidzis aizmugurē skrienošos zirgus ne mazāk kā par 1,5 aizjūga garumu. Šī noteikuma neievērošana, kas rada citiem sacensību dalībniekiem traucējošus apstākļus, saucas „krossings”. Priekšā esošo zirgu var apbraukt gan no labās, gan no kreisās puses, ja ir pietiekoši vietas un netraucē citiem brauciena dalībniekiem. Finiša taisnē braucēji, kas atrodas priekšā, nedrīkst mainīt kustības virzienu.
- 8.5. Pēc finiša vēl 100m aizliegts samazināt zirga skriešanas ātrumu.
- 8.6. Brauciena laikā braucējs drīkst sūtīt savu zirgu gan ar grožiem, gan ar steku, nevicinot tos pa malām un netraucējot citiem dalībniekiem. Sūtot zirgu, aizliegts ņemt grožus vienā rokā. Sūtot zirgu ar steku drīkst tikai viegli uzsitot ar to pa zirga krustiem. Aizliegts ar steku sist pa divričiem kā arī ar atvēzienu zirgam. Aizliegta steka nežēlīga pielietošana. Pēc finiša lietot steku aizliegts.
- 8.7. Pie braukšanas pārkāpumiem pieskaitāmi arī:
  - 8.7.1. starta nepieņemšana;
  - 8.7.2. starta „izraušana” (aizskrien visiem priekšā);
  - 8.7.3. starta uzsākšana ne no savas starta numura vietas;
  - 8.7.4. traucējumi - jebkuras braucēja darbības, kuru dēļ tiek strauji mainīta zirga gaita, ātrums, virziena trajektorija:
    - krossings,
    - cita zirga piespiedu atvirzīšana pa labi vai pa kreisi,
    - trešā zirga iesprostošana starp diviem citiem,
    - strauja rikšošanas tempa samazināšana, kas rada traucējumus aizmugurē braucošajiem tajā skaitā arī tad, ja zirgs sāk lēkšot (nepareiza zirga vadība - strauja grožu pievilkšana),
    - nepareiza steka pielietošana, kas rada traucējumus pārējiem brauciena dalībniekiem,
    - visas braucēja darbības, kas rada traucējumus pārējiem brauciena dalībniekiem, kas virzītas pret taisnīgu sportisku sacensību cīņu.
- 8.8. Pēc smaguma pakāpes pārkāpumi iedalās:
  - 8.8.1. *nenozīmīgi* (neatspoguļojas uz brauciena rezultātiem, nerada bīstamību citiem dalībniekiem, kā arī pašam pārkāpējam, sacensību apmeklētājiem);
  - 8.8.2. *smagi* (atspoguļojas uz brauciena rezultātiem, rada bīstamas situācijas citiem brauciena dalībniekiem un viņu zirgiem, kā arī pašam pārkāpējam un viņa zirgam, sacensību apmeklētājiem);

- 8.8.3. *ļoti smagi* (pārkāpumi, kas ir vulgāras nolaidības vai krāpniecības rezultāts).
- 8.9. Ja pārkāpums ietekmē brauciena rezultātu, tiesnešu kolēģija nepiešķir vainīgajam ieņemto vietu.
- 8.10. Par apzinātu pārkāpumu uzskata ne tikai tādu nodarījumu, kas veikts ļaunprātīgi, bet arī tādu, kas noticis braucēja zemās kvalifikācijas un neuzmanības dēļ.
- 8.11. Ja braucējs neveica visu iespējamo, lai novērstu noteikumu pārkāpumu, tad to traktē kā apzinātu pārkāpumu. Šajā gadījumā braucējs saņem sodu stingrāku par to, kas pienākas, ja noteikumu pārkāpums iespaido braukšanas rezultātus.
- 8.12. Ja braucējs veica visu iespējamo, lai novērstu pārkāpumu, bet neskatoties uz to, tas tomēr notika, tad tāds pārkāpums tiek klasificēts kā neapzināts un braucējs sodu nesaņem.
- 8.13. Tāpat par neapzinātu tiek uzskatīts pārkāpums, kad braucējam nebija iespējas noreāģēt uz strauju zirga kustības maiņu.
- 8.14. Ja braucēja dēļ radās traucējumi vienam vai vairākiem brauciena dalībniekiem, tad pie vietu sadalījuma viņš tiek atbīdīts aiz to zirgu vietām, kuriem radīja traucējumus, bet paliek priekšā tiem, kuru rezultātus neietekmēja.

9. Pārlēcieni, auļi, nepareizā gaitā veikts finišs.

- 9.1. Zirga gaitas pāreja no rikšiem uz lēkšiem, ja ir iztaisīti tikai trīs un vairāk lēkši tiek vērtēti kā pārlēcieni.
- 9.1.1. 2-gadniekiem pieļaujami 3 pārlēcieni 1600m distancē;
- 9.1.2. 3-gadniekiem un vecākai grupai 1600m distancē 2 pārlēcieni, 2400m un vairāk 3 pārlēcieni.
- 9.2. Auļi tiek fiksēti tad, ja zirgs tādā gaitā iegūst pārsvaru distancē vai noauļo 50 m, neatpaliekot no citiem vai arī auļo, pakļaujoties braucējam apmēram 100m.
- 9.3. Par nepareizu zirga gaitu liecina traucēta sinhronā kāju kustība pa diagonāli, izteikts 2 taktu ritma traucējums, aida gaita. Nepareiza zirga gaita tiek atzīta, ja viņš tādā veidā veic apmēram 100m.
- 9.4. Ja zirgam ir fiksēta nepareiza gaita, liekie pārlēcieni, auļi, vai arī viņš finiša taisni šķērsojis lēkšojot vai auļojot, vai nepareizā gaita, tad dotajā braucienā zirgs tiek diskvalificēts. Tiesneši informē publiku par nepareizām zirga gaitām, pārlēcieniem, auļiem. Šajos braucienos fiksētais laiks nevar būt uzrādīts kā zirga ātruma rekords.
- 9.5. Finišu nosaka katram zirgam tajā momentā, kad zirga galva skar iedomāto finiša līniju. To nosaka vizuāli vai ar fotofiniša palīdzību.
- 9.6. Par brauciena oficiāliem rezultātiem tiek paziņots pēc visu ziņu apkopošanas un pretenziju izskatīšanas. Pretenziju par doto braucienā galvenais tiesnesis pieņem 3 min laikā pēc finiša un tikai no braucēja, brauciena dalībnieka.
- 9.7. Tiesnešu kolēģija savā darbībā ir neatkarīga un ir atbildīga par sacensību rezultātu pareizību. Sacensību laikā nevienam nav tiesību iejaukties tiesnešu darbā. Tiesnešu kolēģija pieņem lēmumus balsojot ar balsu vairākumu.
- 9.8. Aizliegts zirgam dot ārstniecības preparātus, kuriem ir uzbudinoša, stimulējoša, tonizējoša, nomierinoša iedarbība.
- 9.9. Zirgam var veikt dopinga kontroli visā viņa aktīvās sportiskās darbības laikā. Izvairīšanās no dopinga kontroles tiek uzskatīta kā apstiprinājums dopinga lietošanā.
- 9.10. Pārbaužu sacensību rezultāti tiek grupēti pa vecuma grupām.
- 9.11. Tiek ieskaitīti tikai tie rezultāti, kuri uzrādīti uz zirgaudzētāju organizāciju atzītiem (sertificētiem) skrejceļiem. Galvenais dokuments, kas apliecina sacensību rezultātus ir sacensību tehniskais protokols, ko paraksta galvenais tiesnesis.

Pielikums Nr.2.

Valsts ciltsgrāmatas kārtošanas metodika

Ciltsgrāmatu izmanto:

- ciltsdarba sasniegumu analīzei;
- labāko dzīvnieku izlasei, atlasei un reģistrēšanai;
- turpmāko ciltsdarba uzdevumu noteikšanai;
- izcelšanās datu ticamības pārbaudei.

Organizācija dzīvnieku datu uzskaitē izstrādā individuālās uzskaites kartītes (turpmāk – ciltskartītes) paraugu katrai dzīvnieku sugai un izmantošanas virzienam

Dzīvnieku ieraksta šķirnes ciltsgrāmatā, ja:

1. vaislinieks atbilst šādiem kritērijiem:

1.1. tas ir apzīmēts atbilstoši normatīvajiem aktiem par lauksaimniecības dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas un lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtību, tam ir zināma izcelsme un dzimšanas vieta;

1.2. tam ir veikta pārraudzība;

1.3. tas atbilst ciltsdarba programmā noteiktajām prasībām;

1.4. tam ir prasībām atbilstoši aizpildīta ciltskartiņa.

1.5. tas ir saņēmis sertifikātu saskaņā ar normatīvajiem aktiem par liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu vaislinieku, to spermas, olšūnu un embriju sertifikācijas kārtību un tam ir pēcnācējs;

2. sieviešu kārtas dzīvnieks atbilst 1.1., 1.2., 1.3., un 1.4. apakšpunktos minētajiem kritērijiem, tam ir dzimis pēcnācējs un ir novērtēts atbilstoši ciltsdarba programmas prasībām.

Prasības dzīvnieka ierakstīšanai ciltsgrāmatas A un B daļā

Ciltsgrāmatā ir divas daļas – galvenā A daļa (turpmāk – galvenā daļa) un papilddaļa – B daļa (turpmāk – papilddaļa).

Zirgu ieraksta attiecīgās šķirnes ciltsgrāmatas galvenajā daļā, ja:

1. tā vecāki ir ierakstīti tās pašas šķirnes ciltsgrāmatas galvenajā daļā. Šī prasība neattiecas uz attiecīgās šķirnes ciltsdarba programmā norādīto radniecīgo vai pieļaujamo šķirņu ērzeļiem;

2. tam ir šķirnei atbilstoša izcelsme četrās paaudzēs;

3. tā novērtējums atbilst attiecīgās šķirnes ciltsdarba programmā noteiktajām prasībām.

Zirgu ieraksta attiecīgās šķirnes ciltsgrāmatas papilddaļā, ja:

1. tā novērtējums atbilst attiecīgās šķirnes ciltsdarba programmā noteiktajām prasībām vai tas ir sasniedzis šķirnes ciltsdarba programmā noteiktos rezultātus sporta sacensībās;
2. tā izcelsme ir zināma trijās paaudzēs.

Ciltsgrāmatas papilddaļā ierakstīta zirga pēcnācēju ieraksta galvenajā daļā šādos gadījumos:

- ja tā tēvs ir uzņemts tās pašas šķirnes ciltsgrāmatas galvenajā daļā, bet māte – papilddaļā.

Lai dzīvnieku ierakstītu ciltsgrāmatā, tā īpašnieks iesniedz organizācijā šādus dokumentus:

- iesniegumu, tajā norādot tā ganāmpulka numuru, kurā organizācijai ir jāveic zirgu datu pārbaude;

Pēc minēto datu pārbaudes mēneša laikā pēc iesnieguma saņemšanas un turpmāk vismaz reizi ceturksnī organizācija pieņem lēmumu par:

- dzīvnieka reģistrēšanu ciltsgrāmatā un izdara atzīmi datu centra zirgu reģistrā.
- atteikumu reģistrēt dzīvnieku ciltsgrāmatā un izsniedz tā rakstisku pamatojumu zirga īpašniekam, ja dzīvnieka īpašnieks to pieprasa;

Ja zirgu īpašnieks vairs nevēlas, lai attiecīgā ganāmpulka zirgi tiktu ierakstīti ciltsgrāmatā, īpašnieks iesniedz organizācijā iesniegumu par atteikšanos no šī pakalpojuma.

Datus par ciltsgrāmatā ierakstītajiem dzīvniekiem glabā organizācijas arhīvā un nodrošina visiem interesentiem piekļuvi minētajiem datiem.

Pielikums Nr.3.

Jaunzirga novērtējuma kartīte

Īpašnieks _____ Novads _____ Saimn. nos. _____ Tālrunis _____
Pagasts _____ Reģistrācijas Nr. _____

Zirga vārds	Dzimšanas dati	Izcelšanās		Izmēri	Novērtējums punktos			Kustību novērtējums punktos		Laika rezultāts (1600 m distancē)	Kopā	Atzīme par nozīmējumu izmantošanai
		Tēvs	Māte		Izcelšanās, tips, kums	Izmēri	Eksterjeris	soļos	rikšos			

Komisija _____
_____
_____

Datums _____ Īpašnieks _____

Pielikums Nr.4.

Rikšotāju zirgu darbaspēju pārbaūžu kartīte

Zirga vārds (identitātes numurs)			
Zirga izcelšanās			
Dzimums:			
Dzimšanas datums:			
Šķirne:			
Krāsa:			
Valsts, kurā zirgs dzimis:			
Audzētājs:			
Īpašnieks:			
Treneris:			
Zirga rekords:			
Zirga starti Latvijā, distances garums: 1600 m			
Sacensību norises datums un vieta, valsts	Braucēja vārds, uzvārds	Laika rezultāts (min)	Sacensību tiesneša paraksts (vārda, uzvārda atšifrējums)

Pielikums Nr.5.

Akts par kumēļa novērtēšanu

Īpašnieks _____ Novads _____ Saimn.nosaukums _____ Tālrunis _____
Pagasts _____ Reģistrācijas Nr. _____

N.p.k	Zirga vārds, identifikācijas Nr.	Dzimšanas dati	Izcelšanās		Krāsa	Novērtējums				Kopā	Piezīmes
			Tēvs, ident. Nr.	Māte ident. Nr.		Izcel- šanās (10)	Eksterjers, ķerm. Propor- cija (10)	Gaitas (10)	Kopē- jais iespaids (10)		

Pielikums Nr.6.

Vaislas ērzeļu sertificēšanas nolikums.

Ciltsdarba likuma 10.pants nosaka, ka zirgu pēcnācējus iegūst tikai no sertificētiem vaisliniekiem un sertificēta vaislas materiāla.

Latvijā esošos vaislas rikšotāju ērzeļus sertificē atbilstoši „Ciltsdarba programmas Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirnēm 2014. - 2018. gadam” noteiktām prasībām.

Lai vaislinieku vai vaislas materiālu sertificētu kā atbilstošu Latvijā audzējamo rikšotāju zirgu šķirņu ciltsdarba programmai, vērtē tā atbilstību šādiem kritērijiem:

1. Izcelšanās.

Ērzeļa izcelsmi apliecinošam dokumentam (ciltskartiņas vai pasēs kopijai), ko ērzeļa īpašnieks iesniedz šķirnes zirgu audzētāju organizācijā reizē ar pieteikumu, jāapliecina, ka:

Rikšotāju tipam piederoša ērzeļa priekšteči pieder rikšotāju šķirnes zirgiem (Krievijas, Orlovas, Amerikas), kuri ir uzrādījuši vērā ņemamus laika rezultātus ārzemju un Latvijas skrejceļos, vai ir atzīstami pēc pēcnācējiem.

2. Ērzeļu darbaspēju vērtēšana.

Vaislas sastāvā iekļaujamo ērzeļu darbaspēju pārbaudes ātrumi ir noteikti Tabulā 2.

3. Eksterjers.

Eksterjera vērtējumam jābūt vismaz 49 punktiem.

Eksterjera vērtēšanas metode ietver 10 ballu vērtējumu par katru eksterjera grupu. Pazīmes sadalītas septiņās eksterjera grupās:

1. tips (šķirnes un dzimuma pazīmju izteiktība);
2. ķermeņa līnijas (galva, kakls, skausts, mugura, josta un krusti);
3. ķermeņa platuma vērtējums (krūtis, ribas, krusti);
4. priekškāju vērtējums (stāvotne, karpālās, vēzīšu locītavas un vēzīši);
5. pakaļkāju vērtējums (stāvotne, karpālās, vēzīšu locītavas un vēzīši);
6. gaitu precizitāte (novirzes no taisnvirziena kustībām);
7. kustību enerģiskums.

Atzīme par katru no šīm grupām tiek piešķirta, ņemot vērā dotās pazīmes izteiktību un eksterjera kļūdas. Eksterjera novērtējumu iegūst summējot punktus par katru no šīm grupām.

Izmēru minimālās prasības (Tabula 3.) rikšotāju zirgiem pārsniegt ir vēlams, taču tas nav uzskatāms par kritēriju, kura dēļ zirgs no populācijas vaislas sastāva izslēdzams.

Vaislas darbā neiekļauj zirgus, kuriem ir konstatēta kurba, špats, stīpa vai rorers. Ērzeļi ar iedzimstošām eksterjera kļūdām, bet izcilām darba spējām par sertificētiem vaisliniekiem var tikt atzīti izņēmumos ar speciāli izveidotu komisijas slēdzienu.

4. Darbaspējas.

Latvijā audzējamo rikšotāju ērzeļus pārbauda ārpus Latvijas esošajos vai Latvijā esošajos atzītajos skrejceļos, fiksējot ātrumu, kādā veikta 1600 m distance divričos. Latvijā ievestajiem

ērzeļiem darba spējas novērtē, pamatojoties uz rekordiem, kas fiksēti ārpus Latvijas esošajos skrejceļos. Ja nav tādu rekordu, tad fiksē Latvijā sasniegto laika rekordu sertificētajos skrejceļos.

Vaislas ērzeļiem, kuriem darbaspējas nav objektīvi nosakāmas traumas, vecuma vai citu apstākļu dēļ, šo izlases kritēriju neiekļauj kopējā novērtējumā vai aizstāj ar pēcnācēju darbaspēju vērtējumu.

5. Tipiskums.

Latvijā esošo rikšotāju ērzeļu tipiskumu vērtē:

- 5.1. tips izteikts labi- 8 balles,
- 5.2. tips izteikts apmierinoši – 6 balles;
- 5.3. tips izteikts vāji- 4 balles.

6. Pēcnācēju kvalitāte.

Vaislas ērzeļu pēcnācēju kvalitāti vērtē pēc 5 pēcnācēju eksterjera un darbaspējām. Jaunzirgu darbaspēju pārbaudi jāveic zirgaudzētāju asociāciju atzītajos (sertificētajos) skrejceļos.

7. Kopējais iespaids.

Svarīgs ir arī kopējais iespaids par ērzeli. Ērzelim jābūt mierīgam, enerģiskam, nosvērtam, bez iedzimtiem defektiem.

Pamatojoties uz Ciltsdarba likuma saistošajiem 21.06.2011. MK noteikumiem Nr.474 "Liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu vaislinieku, to spermas, olšūnu un embriju sertifikācijas kārtība", **lai pieteiktu ērzeli sertifikācijai, īpašnieks iesniedz zirgu audzēšanas organizācijā:**

1. Iesniegumu
2. Vaislinieka ciltskartītes kopiju (izgatavo organizācija) vai, ja vaislinieku vai tā vaislas materiālu iepērk citā valstī, – izcelsmes sertifikāta kopiju izsniedzējas valsts oriģinālvalodā un tā tulkojumu;
3. Dokumentu, kas apliecina dzīvnieku infekcijas slimību valsts uzraudzības plānā noteikto obligāto pasākumu izpildi vaislinieka turēšanas novietnē vai veterinārā (veselības) sertifikāta kopiju, ja vaislinieku un tā vaislas materiālu iepērk citā valstī;
4. Testēšanas pārskatu, kas apstiprina vaislinieka izcelsmi (DNS analīzes rezultātus), kā arī testēšanas pārskatus, kas apstiprina vaislinieka tēva un mātes izcelsmi, ja iepriekš šādas analīzes nav veiktas.

Lai vaislas ērzelim PAGARINĀTU sertifikātu, īpašnieks organizācijai iesniedz:

1. **Iesniegumu - 2 mēnešus** pirms sertifikāta derīguma termiņa beigām.
2. dokumentu, kas apliecina dzīvnieku infekcijas slimību valsts uzraudzības plānā noteikto obligāto pasākumu izpildi;
3. vaislinieka ciltsvērtības novērtējumu.

Lai izraudzītais vaislas ērzelis saņemtu vaislas ērzeļa sertifikātu, Latvijas zirgaudzētāju organizācijas:

1. izveido **sertificētu vērtētāju komisiju** vismaz **piecu** cilvēku sastāvā **ne retāk kā divas reizes gadā**;
2. novērtē ērzeli un lemj par tā iekļaušanu vaislas sastāvā;
3. sastāda aktu par sertifikācijas rezultātiem;
4. informē par savu lēmumu ērzeļa īpašnieku un, ja pieņemts negatīvs lēmums, izsniedz rakstisku atteikuma motivāciju;
5. ir tiesīga pieaicināt sertificētus ārzemju speciālistus, kas ir kompetenti Latvijas šķirnes selekcijā pieļaujamo zirgu šķirņu vērtēšanā;
6. ērzeļiem, kas atzīti par vaislā derīgiem, organizācija izsniedz sertifikātu un vaislinieku reģistrē LDC datubāzē.

Latvijas zirgaudzētāju organizācijas sertifikātu var anulēt, ja:

1. netiek pildīti organizācijas norādījumi par ciltsdarba programmā noteiktajiem vaislinieku izmantošanas nosacījumiem;
2. vaisliniekam netiek veikti diagnostiskie izmeklējumi, vakcinācija un veterinārmedicīniskā aprūpe;
3. ir samazinājusies ērzeļa ciltsvērtība un par to ir sastādīts akts.

Pielikums Nr.7.

Šķirnes zirgu audzēšanas saimniecību atestācijas kārtība.

Uz šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusa piešķiršanu var pretendēt saimniecības, kas nodarbojas ar šķirnes dzīvnieku audzēšanu un atbilst šādiem kritērijiem:

- # saimniecības ganāmpulks ir reģistrēts un dzīvnieki ir apzīmēti atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas un dzīvnieku apzīmēšanas kārtību;
  - # saimniecībā vismaz gadu īsteno ganāmpulka izkopšanas plānu, kas saskaņots ar šķirnes zirgu audzētāju organizāciju;
  - # saimniecībā ganāmpulku pārrauga saskaņā ar pārraudzības kārtību regulējošajiem normatīvajiem aktiem un attiecīgās dzīvnieku sugas ciltsdarba programmu;
  - # saimniecības ganāmpulks ir izmeklēts saskaņā ar veterinārmedicīnas jomu regulējošajiem normatīvajiem aktiem;
  - # saimniecības ganāmpulkā atbilstoši attiecīgās dzīvnieku sugas ciltsdarba programmai audzē, selekcijā un pavairo augstvērtīgus šķirnes dzīvniekus, kas paredzēti saimniecības ganāmpulka atražošanai un pārdošanai;
  - # saimniecības ganāmpulkā ir vismaz 3 (trīs) rikšotāju šķirņu tīršķirnes vaislas ķēves, kas iekļautas šķirnes ciltskodolā;
  - # saimniecībā pārbauda vaisliniekus, kā arī ganāmpulka atražošanai izmanto vaisliniekus vai bioproduktu, kas sertificēts atbilstoši normatīvajiem aktiem par vaislinieku, to bioprodukta un transplantējamo embriju sertifikāciju;
  - # dzīvnieku turēšanas apstākļi atbilst attiecīgajai lauksaimniecības dzīvnieku sugai normatīvajos aktos noteiktajām lauksaimniecības dzīvnieku vispārīgajām labturības un higiēnas prasībām;
1. Saimniecība, kas pretendē uz šķirnes zirgu audzēšanas saimniecības statusu, Asociācijā iesniedz:
    - Iesniegumu (pielikumā).
    - Ganāmpulka raksturojumu.
    - Ganāmpulka izkopšanas plānu.
    - PVD apliecinājumu, ka ganāmpulks atbilst veterinārajām un labturības prasībām.
  2. Asociācija mēneša laikā pēc šo noteikumu minēto dokumentu saņemšanas izvērtē ganāmpulka atbilstību šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusam un pieņem vienu no šādiem lēmumiem:
    - 2.1. par šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusa piešķiršanu;
    - 2.2. par atteikumu piešķirt šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu.
  3. Iesniedz Lauksaimniecības datu centrā sarakstu ar šķirnes saimniecības statusu ieguvušajiem ganāmpulkiem.
  4. Datu centrs savā interneta mājaslapā ievieto un aktualizē to saimniecību sarakstu, kurām ir piešķirts attiecīgās dzīvnieku sugas šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statuss.
  5. Ja organizācija ir pieņēmusi lēmumu par atteikumu piešķirt šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu, saimniecība pēc sešiem mēnešiem (ja ir novērsti Asociācijas lēmumā minētie trūkumi) var atkārtoti iesniegt iesniegumu par šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusa piešķiršanu.

6. Organizācija ne retāk kā reizi piecos gados pārbauda attiecīgās šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības ganāmpulku, sastāda pārbaudes aktu un iesniedz to datu centrā.
7. Ja saimniecībai līdz šo noteikumu spēkā stāšanās dienai ir piešķirts šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statuss, tas ir spēkā arī pēc šo noteikumu spēkā stāšanās, ja vien netiek anulēts šajos noteikumos noteiktajā kārtībā.
8. Atestācijas izmaksas, saskaņā ar noslēgto līgumu un pamatojoties uz Asociācijas apstiprinātu cenrādi, sedz atestējamā saimniecība

Iesniegums
par šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusa piešķiršanu

Biedrībai .....

Iesniedzējs _____
(fiziskajai personai – vārds, uzvārds, personas kods,
_____
juridiskajai personai – veids, nosaukums,
_____
reģistrācijas numurs)

Ganāmpulka reģistrācijas Nr. _____

Iesniedzēja adrese _____
_____

Lūdzu izskatīt iespēju piešķirt ganāmpulkam šķirnes _____
(dzīvnieku suga)
audzēšanas saimniecības statusu.

Pielikumā:

1. Ganāmpulka raksturojums.
2. Ganāmpulka izkopšanas plāns.
3. PVD apliecinājums, ka ganāmpulks atbilst veterinārajām un labturības prasībām.

_____
(datums)

_____
(vārds, uzvārds)

_____
(paraksts)

VĒRTĒŠANAS SKALA.

Nr. p.k.	Vērtēšanas kritēriji	Punkti
1.	Izmantoto vaislas ērzeļu kvalitāte: Sertificēti vaislas ērzeļi Grūsno ķēvju īpatsvars, 80% un vairāk 70-79% 60-69%	10 maks. 5 5 4 3
2.	Vaislas ķēvju kvalitāte Atbilst izmēru prasībām un novērtētas pēc eksterjera 100% 90-99% 40-89% 1-39 %	10 maks. 10 9 4-8 1-3
3.	Jaunzirgu kvalitāte, apmācība un vērtēšana Jaunzirgu kvalitāte (izmēri, eksterjers) Jaunzirgu apmācība un darba spēju vērtējums	20 maks. 10 10
4.	Kumeļu kvalitāte (tiek ņemts vērā kumeļu novērtējums)	10 maks.
5.	Ciltsdokumentācija (ganāmpulka reģistrācijas žurnāls, lecināšanas apliecības, ērzeļu vaislas darbības žurnāls, dzimušo kumeļu reģistrācija, savlaicīga kumeļu apzīmēšana un pases, individuālās uzskaites ciltskartītes, pārvietošanas deklarācijas, notikumu ziņojuma lapas)	10 maks.
6.	Zirgu ēdināšana (barības devas, barības kvalitāte, ganību nodrošinājums)	10 maks.
7.	Zirgu turēšana (telpu piemērotība, barības uzglabāšana, pakaišu pielietošana, pastaigu nodrošinājums)	10 maks.
8.	Veterinārais un sanitārais stāvoklis	5 maks.
9.	Nagu kopšana	5 maks.
10.	Zirgu staļļu apkārtne (t.sk. kūstmēslu novietošana)	5 maks.
11.	Inventāra glabāšana un kopšana	2 maks.
12.	Darba drošība	3 maks.
	Kopā:	100

Pielikums Nr.8

Rikšotāju zirgu audzētāju pārraudzības saimniecības

Novads	Saimniecība, ganāmpulka numurs, organizācija, kas pārrauga saimniecību	Rikšotāju zirgu skaits, sadalījums pa šķirnēm		
		Krievijas	Amerikas	Orlova
Dagdas novads	Tatjana Fedotova	-	1	-
	Z/S "Čadi" LV020710 Latvijas Šķirnes zirgu audzētāju asociācija	-	5	-
Koksnes novads	Līva Vitenberga LV0615150	-	1	-
Jaunjelgavas novads	Z/S „Porkalni” LV0006130 Latvijas Šķirnes zirgu audzētāju asociācija	-	3	-
Ciblas novads	Vija Proboka LV0606681 Latvijas Zirgaudzētāju biedrība	-	1	-
	Felicianova, Sandras Soikānes saimniecība LV0287366 Latvijas Zirgaudzētāju biedrība	2	2	-
	Z/S „Zeltpriedes” LV0612557 Latvijas Zirgaudzētāju biedrība	3	1	-
	Cibla, Intas Duncānes saimn. LV0601313	1	1	-
Ludzas novads	Rolands Leščinskis LV0287161	1	-	-
Gulbenes novads	Mareka Brokāna saimniecība LV0141728	-	2	-
Garkalnes novads	p/s "Vigas" LV0380212 Latvijas Šķirnes zirgu audzētāju asociācija	2	17	-
	Tatjana Šnura LV0609293 Latvijas Šķirnes zirgu audzētāju asociācija	-	1	-